

Szíria stratégiai érdekek ütközőpontjában¹

Vezetői összefoglaló

- Az Aszad vezette kormány mára egy olyan ország felett látja el a nominális vezetését, ami katonai, gazdasági, politikai szempontokból árnyéka a háború előtti önmagának. A szír kormány minden területen kiszolgáltatottá vált külföldi partnereinek. Aszad maradásának legfontosabb érve, hogy nincs olyan utódjelölt, aki képes lenne az Aszad személye által összetartott kapcsolatrendszereket és politikai megegyezéseket zökkenőmentesen átvenni, így a továbbiakban is tényezőként kell vele és közvetlen környezetével számolni.
- 2011-2019 között Szíria a merényletek száma szempontjából (Irak és Jemen után) a harmadik, a terrorcselekmények halottjainak és sebesültjeinek száma alapján pedig (Irak után) a második leginkább fenyegetett országgá vált a közel-keleti és észak-afrikai régióban.
- A szíriai polgárháborúban érintett és részes felek több dimenzió és érdekcsoport mentén szerveződtek informális vagy formális koalíciókká az elmúlt években. Ilyen meghatározó dimenziót jelentett a szíriai belpolitikai rendezés (Aszad elnök távozása vagy hatalomban tartása), az ország területi integritása (kurd de facto autonómia) és külső fegyveres beavatkozások (Irán, Oroszország, Törökország, az „Iszlám Állam” elleni koalíció tagjai), az „Iszlám Állam” és más szélsőséges csoportok elleni fegyveres fellépés, valamint a menekültkérdés.
- Az elmúlt évtizedben azok a szereplők voltak sikeresek stratégiai céljaik elérésében, amelyek hajlandók és képesek voltak a helyszínen is (katonai erővel is) beavatkozni: elsősorban Oroszország és Irán, bizonyos mértékig Törökország, illetve maga az Aszad kormányzat.
- Ezzel szemben a „hagyományos” nyugati nagyhatalmak akkor is csak részeredményeket voltak képesek elérni, amikor valóban cselekedtek – ez leginkább az „Iszlám Állam” területi entitásának felszámolásában öltött testet, ugyanakkor látványos kudarcot hozott a politikai rendezésbe való beleszólás (az asztanai folyamat) tekintetében.

A tanulmány a szíriai háborúban legfontosabb szerepet játszó állami és nem állami szereplők stratégiai érdekeit tekinti át, ezen keresztül ad átfogó képet a szíriai konfliktus dinamikájáról annak 2011-es kezdetétől napjainkig. Először a helyi, szíriai szintet vizsgálja (szíriai kormány, Szíriában aktív terrorszervezetek, szíriai kurdok), majd a nagyhatalmak (Egyesült Államok, Oroszország, Kína) és a regionális szereplők (Törökország, Irán, Öböl-államok, Izrael, Libanon, Jordánia), végül pedig a legfontosabb európai hatalmak (egységesen az Európai Unió, illetve külön-külön az Egyesült Királyság, Franciaország és Németország) érdekeit és szerepét elemzi és értékeli.

Bevezetés

A szíriai tüntetések 2011-es kezdetekor nem sokan számítottak arra, hogy az ország ennyire mély és elhúzódó válságba süllyed. Szíria rövid idő alatt egy rendkívül komplex és sokszereplős hadszínterré, az úgynevezett helyettesekkel vívott (*proxy*) háborúk tankönyvi példájává vált. Az eseményeket aktívan alakítja a nagyszámú nem állami szereplő (a különböző etnikai, vallási és politikai hátterű milíciák, külföldi harcosok), akik mind saját céljaikat igyekeznek megvalósítani az országban. Az egyes nagyhatalmak és regionális hatalmak szintén mindannyian saját érdekeik mentén avatkoztak be a szíriai folyamatokba, változatos eszközökkel és módszerekkel, amelyek magukban foglalták a reguláris erőkkal végrehajtott közvetlen katonai beavatkozást éppúgy, mint a könnyebb tagadhatóságot biztosító eszközök (pilóta nélküli repülőeszközök, katonai magánvállalatok) alkalmazását, az információs hadviselést, vagy egyes kiválasztott helyi politikai és fegyveres csoportok nyílt vagy rejtett támogatását.

A háború következményeit leginkább a szíriai emberek sínylették meg. A szíriai konfliktus hatásai ugyanakkor biztonságpolitikai szempontból messze túlmutatnak az ország határain. A háború olyan, a környező államokon túl az európai állampolgárokat is közvetlenül érintő biztonsági kihívá-

¹ Az elemzés szerzői: Ablaka Gergely, Berecz Dénes, Csiki Varga Tamás, Egeresi Zoltán, Etl Alex, Háda Béla, Halasi Gábor, Jójárt Krisztián, Kemény János, Pénzváltó Nikolett, Szalai Máté, Tálás Péter.

sokat erősített fel nemzetközi szinten, mint például a tömeges irreguláris migráció vagy a terrorizmus. Szíria ezzel egyi időben a haditechnikai fejlesztések és a hadviselés régi-új módjainak kísérleti terepévé is vált.

A konfliktus dinamikája az évek alatt sokat változott. Az eseményeket az elemzésben három fő időszakra osztjuk. Az első szakasz a szíriai tüntetések kezdetétől a magát „Iszlám Államnak” nevező szélsőséges iszlamista szervezet felemelkedéséig tart (2011–2014). Ebben az időszakban a fő törésvonal a Bassár el-Aszad szíriai elnököt támogató, illetve a lemondását követelő erők között húzódott. A háború második szakaszában (2014–2017) ezzel szemben az „Iszlám Állam” elleni harc került a legtöbb szereplő fókuszába. A szíriai fegyveres erők 2017 novemberében (Rakka októberi felszabadítását követően) jelentették be a győzelmet az „Iszlám Állam” fölött. A szervezet jelenléte ezzel nem szűnt meg Szíriában, területet birtokló entitásból azonban egyre inkább hagyományos terrorszervezetté alakult vissza. Végül a harmadik, „poszt-Iszlám Állam” szakasz napjainkban is tart (2017–). Hiába lépett ugyanis a szíriai konfliktus immár a tizedik évebe, a megnyugtató lezárásra továbbra is várni kell.

A következő fejezetekből kirajzolódik, milyen egybevágó és ütköző stratégiai érdekek mentén, milyen eszközökkel és mennyire sikeresen alakították a legfontosabb szereplők (szíriai kormány, terrorszervezetek, szíriai kurdok; Egyesült Államok, Oroszország, Kína; Törökország, Irán, Öböl-államok, Izrael, Libanon, Jordánia; Európai Unió, Egyesült Királyság, Franciaország, Németország) az eseményeket a konfliktus különböző szakaszaiban Szíriában.

A szíriai kormány helyzete

A szíriai politikai helyzetben Háfez el-Aszad 2000-ben bekövetkező halála után sokan változást vártak, mivel Bassár el-Aszad nyugati taníttatása és kényszerült utódjelöltté válása sokakban azt a benyomást keltette, hogy apjánál rugalmasabb vezető lesz.² Ő azonban politikai téren nem kezdeményezett nyitást, csupán gazdasági téren tett engedményeket, és az ország helyét a nemzetközi rendszerben sem igyekezett megváltoztatni. A leglátványosabb változás 2011 előtt az ország katonai erejének kivonása volt Libanonból 2005-ben, ami a Haríri merénylet³ után, jelentős nemzetközi nyomásra következett be.⁴

Az „arab tavasz” 2011-es begyűrűzése és a kormány, valamint a fegyveres erők válasza azonban a korábbi, kívülről stabilnak tűnő belpolitikai helyzetet gyorsan aláásta, és hosszú távon meggyengítette az ország nemzetközi és belső helyzetét. A polgárháborúban életüket vesztek számáról nincsenek pontos adatok, az elérhető becslések pedig széles skálán mozognak, de a nagyságrendjük több százezres mindegyik esetben (az ENSZ és az Arab Liga külön megbízottja még 2016-ban 400.000-re becsülte a halottak számát,⁵ szíriai források 2018-ban már 500.000 fölé tették a halottak becsült számának felső határát,⁶ de 2020-ra alsó becsléshatárként 380.000 halottat becsül ugyanez a forrás).⁷ Ezen túlmenően, az UNHCR adatai szerint 2019 végére Szíria 6,6 millió lakosa menekült külföldre, további több mint 6 millió Szíriában belső menekült,⁸ mindezt úgy, hogy az ország lakossága 2011-ben 21,3 millió fő volt (mára ez a szám a Világbank becslése szerint 17 millió fő).⁹ Az anyagi károkat illetően szintén nincsenek pontos adatok, de a Világbank becslése szerint 2011 és 2016 között 226 milliárd dollár volt a szíriai GDP kumulatív vesztesége.¹⁰ Ilyen mutatók mellett az ország gazdaságának és társadalmának talpra állítása még ideális körülmények között és nagyon jelentős mértékű külső támogatás mellett is sokáig tartana, jelenleg pedig a szíriai konfliktus ettől messze áll. A konfliktus jelenleg ugyan „befagyott”, aminek a nemzetközi szereplők nyomása és a járványügyi helyzet a fő oka, de várhatóan a szír kormányerők a helyzet kedvezőbbé válásával folytatják offenzív tevékenységüket.

² Rövid összefoglaló a családról: Neil QUILLIAM: [Syria: The rise of the Assads](#). [online], 2015. 11. 04. Forrás: BBC [2020. 09. 17.]

³ Rafík Haríri korábbi libanoni miniszterelnök halálát okozó robbantásos merénylet.

⁴ [Syria's role in Lebanon](#). [online], 2007. 10. 04. Forrás: Al Jazeera [2020. 09. 17.]

⁵ [Note to Correspondents: Transcript of press stakeout by United Nations Special Envoy for Syria, Mr. Staffan de Mistura](#). [online], 2016. 04. 22. Forrás: United Nations Secretary-General [2020. 09. 17.]

⁶ [Syrian Observatory says war has killed more than half a million](#). [online], 2018. 03. 12. Forrás: Reuters [2020. 09. 17.]

⁷ [Syria: Record drop in monthly death toll](#). [online], 2020. 04. 01. Forrás: Deutsche Welle [2020. 09. 17.]

⁸ [Global Trends: Forced Displacement in 2019](#). [online], 2020. Forrás: UNCHR [2020. 09. 18.], 9.

⁹ [World Development Indicators](#). [online], 2020. 09. 08. Forrás: World Bank [2020. 09. 18.]

¹⁰ Sharmila DEVADAS – Ibrahim ELBADAWI – Norman V. LOAYZA: [Growth after War in Syria](#). Policy Research Working Paper, No. 8967, [online], 2019. Forrás: World Bank Group [2020. 09. 18.]

A szír vezetés a polgárháború alatt kegyetlen katonai fellépésével és bizonyos szintű politikai rugalmassággal tűnt ki. A rezsím biztonságát középpontba helyező biztonsági és katonai apparátus a kezdeti időszakban mutatott gyengeségeket, aminek a leglátványosabb esete az a 2012-es bombamerénylet volt, amiben a szír kormány több tagja is életét vesztette.¹¹ A hatékony felkelésellenes hadviselési képességek hiánya azonban kompromisszumokra kényszerítette a rezsímet, így például a kurd területekről 2012-ben részlegesen kivonult,¹² a nacionalista ellenzék ellen pedig igyekezett maximális erőbevetéssel fellépni. Az amerikai és török beavatkozások megindulásakor sem tett olyan lépéseket, ami közvetlen konfrontációt provokált volna a beavatkozó hatalmakkal. Ez a fellépés tulajdonképpen azt eredményezte, hogy az Aszad-rezsím elkerülte az összeomlást, és az orosz partner megnyerésével – és nem kis mértékben az ellenzéki csoportok hibáinak köszönhetően¹³ – képes volt politikai és katonai téren is előnyös pozícióba kerülni. A rezsím katonai fellépése, települések körülvétele, légi bombázása és tüzérségi lövetése, kiéheztetése,¹⁴ vegyifegyver használata, az emberi jogok sorozatos megsértése ellehetetlenítette minden olyan jellegű törekvést, ami a rezsím nemzetközi tárgyalóképességét szolgálhatta volna.

A szír állam számára a polgárháború egyúttal nagymértékű függést hozott a külföldi partnereitől, elsősorban Irántól és Oroszországtól. A rezsím biztonságának szavatolása e partnerek hathatós támogatása nélkül már a 2010-es évek közepére ellehetetlenült volna. A Szíriai Arab Hadsereg a polgárháború éveitől szétzilálódott, és a hangsúly áthelyeződésével az irreguláris csoportok elleni harcra,¹⁵ a korábbi konvencionális háborúra kihegyezett képességeit és kapacitásait még sokáig nem lesz lehetőség helyreállítani, ami Szíria regionális szerepének csökkenését is eredményezi. A különböző etnikai-felekezeti alapú milíciák szerepe nagymértékben megnőtt, ahogyan a megmaradt fegyveres erőkön és biztonsági apparátuson belül az alavita kisebbség¹⁶ (Aszad hatalmi bázisát adó kisebbségi csoport) szerepe is, ami már 2011 előtt is jelentős volt (igaz, bizonyos jelek szerint itt sem teljes az egység).¹⁷ Ugyanakkor ahhoz, hogy a szíriai kormány fenn tudja tartani befolyását a visszaszerzett területeken, szüksége van az iráni segítséggel biztosított fegyveresekre (itt a libanoni Hezbollah mellett számos más területről toborzott síita identitású fegyveres csoportokhoz tartozó személyekre kell gondolni),¹⁸ valamint az oroszok által biztosított technikai és logisztikai támogatásra.

A szír kormány 2011 előtt sem rendelkezett szabad mozgástérrel a nemzetközi kapcsolatokban, azonban 2011 után politikailag még jelentősebben elszigetelődött. Ez nem utolsósorban a polgárháború korai szakaszában tapasztalt brutális fellépésének, valamint a vegyifegyverek többszöri alkalmazásának¹⁹ is köszönhető volt. Utóbbi események kapcsán felmerült az amerikai korlátozott beavatkozás kérdése is, de azt orosz segítséggel egy ideig sikerült elkerülni. A szír kormány számos egyéb diplomáciai aspektusból is elsősorban az orosz és kínai partnerei segítségére szorul.

Ezek közül kiemelkedő a közvetítő tevékenység, valamint az újjáépítéshez remélt gazdasági támogatás. Az ENSZ-ben Kína és Oroszország számos esetben a szír kormány érdekeit képviseli, lehetővé téve, hogy a kormány diplomáciai elszigeteltsége ne nőjön tovább. Ennek az ára azonban jelenleg nehezen határozható meg, de az minden bizonnyal elmondható, hogy az iráni és orosz befolyás és jelenlét tartós lesz Szíriában. Az olyan területeken viszont, mint az újjáépítés, a rezsímet támogató hatalmak már kevésbé segítőkészek, mivel saját forrásaik is korlátozottak. Itt a nyugati országok segítségére lenne a szír kormánynak szüksége, és ez irányú igényét ki is fejezte, de az elmúlt évek fejleményei miatt jelenleg ennek megvalósulására, az Aszad-rezsím hatalmon maradása mellett, nem látszik komoly esély.

¹¹ Syria conflict: Ministers 'killed in suicide attack'. [online], 2012. 07. 18. Forrás: BBC [2020. 09. 18.]

¹² Patrick MARKEY: Analysis: Syrian Kurds sense freedom, power struggle awaits. [online], 2012. 08. 31. Forrás: Reuters [2020. 09. 19.]

¹³ Amr ALSARRAJ – Philip HOFFMAN: The Syrian Political Opposition's Path to Irrelevance. [online], 2020. 05. 15. Forrás: Carnegie Middle East Center [2020. 09. 18.]

¹⁴ Lásd bővebben: Sieges as a Weapon of War: Encircle, starve, surrender, evacuate. [online], 2018. 05. 29. Forrás: Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic [2020. 09. 18.]

¹⁵ Gregory WATERS: The Lion and The Eagle: The Syrian Arab Army's Destruction and Rebirth. [online], 2019. 07. 18. Forrás: Middle East Institute [2020. 09. 18.]

¹⁶ Syria's Alawites, a secretive and persecuted sect. [online], 2012. 01. 31. Forrás: Reuters [2020. 09. 18.]

¹⁷ Caroline WYATT: Syrian Alawites distance themselves from Assad. [online], 2016. 04. 02. Forrás: BBC [2020. 09. 18.]

¹⁸ Alfoneh ALI: Tehran's Shia Foreign Legions. [online], 2018. 01. 30. Forrás: Carnegie Endowment for International Peace [2020. 09. 18.]

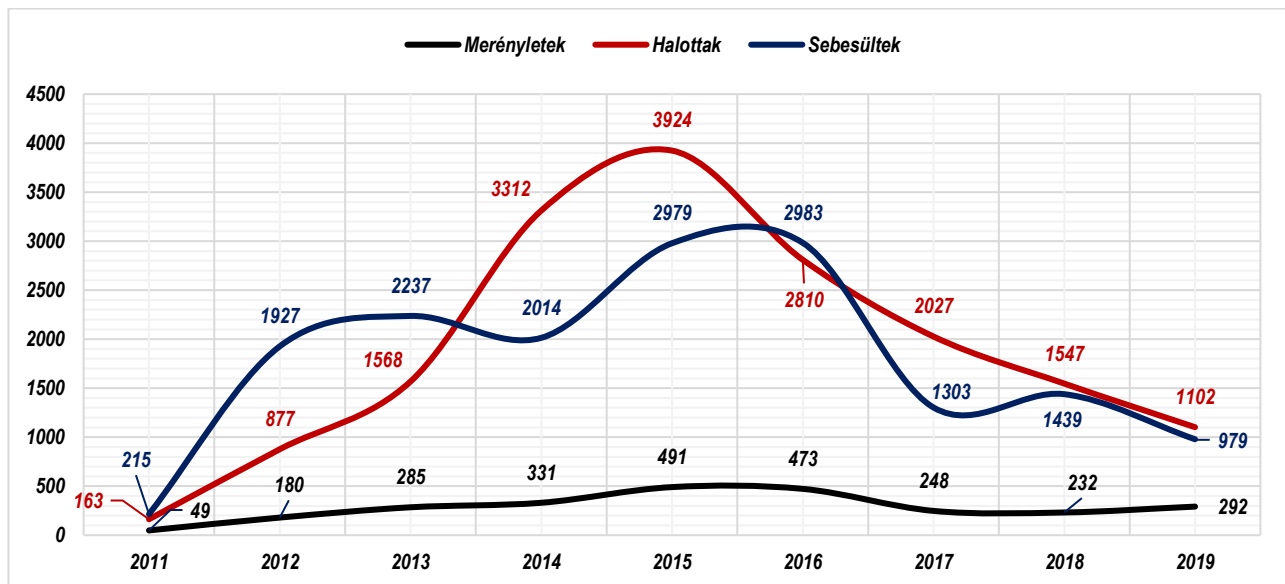
¹⁹ Julia MASTERSON: Timeline of Syrian Chemical Weapons Activity, 2012-2020. [online], 2020. Forrás: Arms Control Association [2020. 09. 18.]

Az Aszad vezette kormány mára egy olyan ország felett látja el a nominális vezetését, ami katonai, gazdasági, politikai szempontokból árnyéka a háború előtti önmagának. A szír kormány minden területen kiszolgáltatottá vált külföldi partnereinek. Aszad maradásának legfontosabb érve, hogy nincs olyan utódjelölt, aki képes lenne az Aszad személye által összetartott kapcsolatrendszereket és politikai megegyezéseket zökkenőmentesen átvenni, így a továbbiakban is tényezőként kell vele és közvetlen környezetével számolni.

Terrorszervezetek a szíriai konfliktusban

Az „arab tavaszt” követő polgárháború drámai gyorsasággal változtatta meg Szíria terrorfenyegetettségét. Míg ugyanis 2000 és 2010 között mindössze három elkövetett merényletet, 27 halottat és 16 sebesült áldozatot jegyzett fel Szíria területén a Global Terrorism Database (GTD), a 2011 és 2019 közötti években a terrorista merényletek száma 2581, a merényletekben elhunytaké 17.330,²⁰ a sebesülteket pedig 16.076 volt az országban (1. ábra).²¹

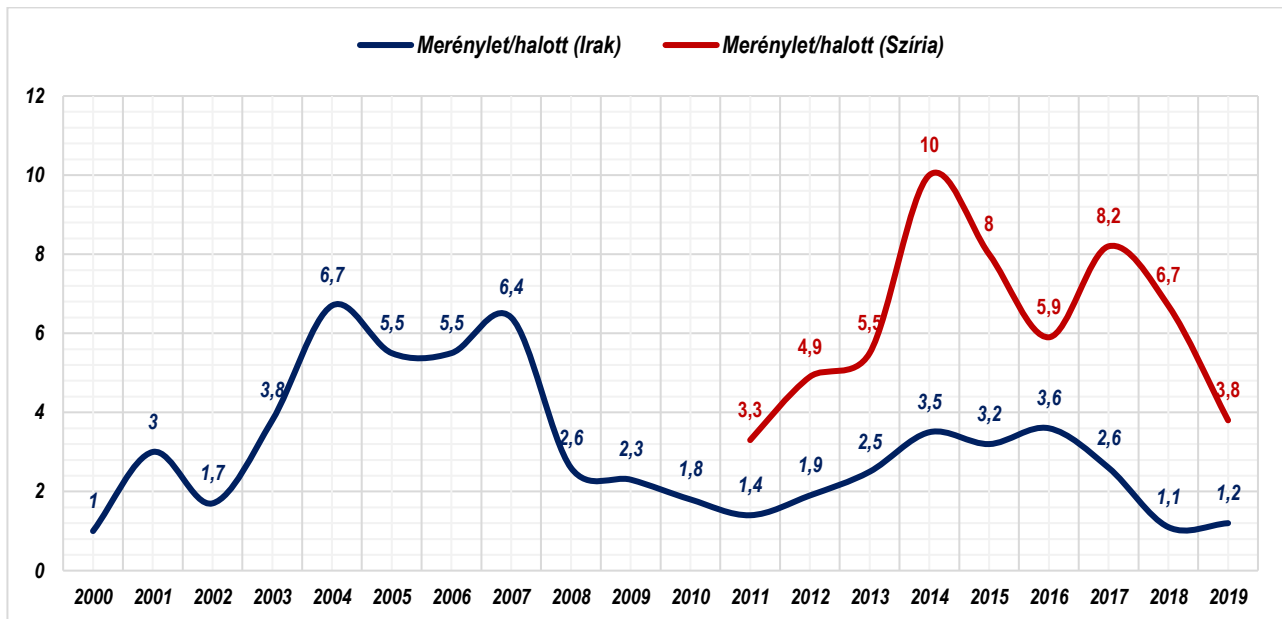
Ez azt jelenti, hogy a polgárháború kilenc éve alatt Szíria a merényletek száma szempontjából (Irak és Jemen után) a harmadik, a terrorcselekmények halottjainak és sebesültjeinek száma alapján pedig (Irak után) a második leginkább fenyegetett országgá vált a közel-keleti és észak-afrikai régióban a 2000–2019 közötti időszak húsz évének egészére vetítve. Ebbe a pozícióba azért került, mert a szíriai polgárháború időszaka alatt tevékenykedő terrorcsoportok támadásai az egy merényletre eső halálos áldozatok száma tekintetében túlszárnyalták, a sebesültek számát tekintve pedig megközelítették még azoknak az iraki csoportoknak a merényleteit is, melyek 2004 és 2007 között világviszonylatban is a leghatékonyabb terrorista szervezeteknek számítottak (2. ábra). Bár Irak a merényletek, a halottak és a sebesültek száma szempontjából a szíriai polgárháború időszakában is a világ, illetve a közel-keleti és észak-afrikai térség leginkább fenyegetett országa volt, de a szíriai terrorista csoportok tevékenységének hatékonyságát jól érzékelteti, hogy miközben a szíriai merényletek száma nem érte el az Irakban elkövetett terrorista támadások 13%-át, a halottak számában meghaladta azok 30, a sebesültekében pedig 20%-át.

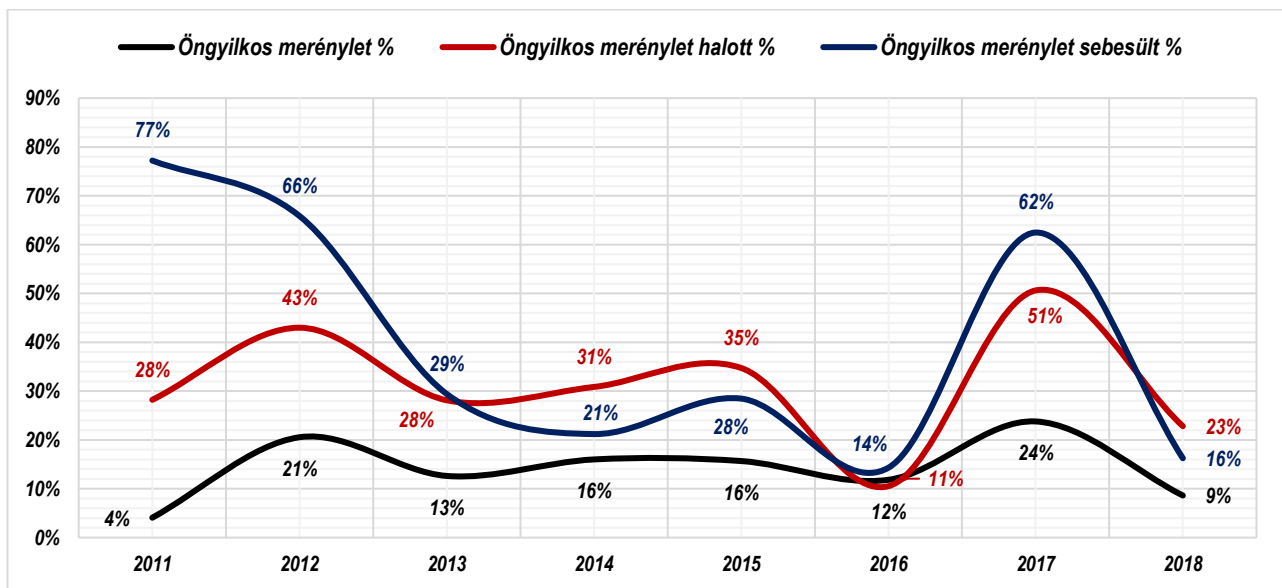
1. ábra: Szíria terrorfenyegetettsége 2011 és 2019 között.

²⁰ Fontos jelezni, hogy ezek között 3139 halottat terroristaként jelöl meg a GTD. Mivel számuk meghaladja az öngyilkos merényletek számát (364), túlnyomó többségük a helyi hatóságok által likvidált terrorista lehet.

²¹ A terrorcselekményekre, illetve ezek áldozatainak számára vonatkozó adatok 2018-ig a GTD adatbázisából, 2019-re vonatkozóan pedig részben a GTD adatai alapján készült összefoglalóból, részben az amerikai külügyminisztérium éves összefoglalójából származnak. [Global Terrorism Database](#). [online], 2018. Forrás: start.umd.edu [2020. 07. 13.]; [Global Terrorism Overview: Terrorism in 2019](#). [online], 2020. 07. 09. Forrás: start.umd.edu [2020. 07. 13.]; [Country Reports on Terrorism 2019](#). [online], 2020. Forrás: state.gov [2020. 07. 13.]

2. ábra: A terrorista merényletek hatékonysága Irakban és Szíriában 2000 és 2019 között.

3. ábra: Az öngyilkos merényletek és áldozataik aránya Szíriában 2011-2018 között.

Hasonlóan Irakhoz, a szíriai terrorista csoportok egy része is gyakran alkalmazott öngyilkos merénylet támadásai során. A közel-keleti és észak-afrikai térségben 2000 és 2018 között elkövetett 3803 öngyilkos merénylet közül 364-et követtek el Szíriában, melyek 6086²² halálos és 5566 sebesült áldozatot követeltek.²³ Az öngyilkos merényletek az összes szíriai merénylet 15%-át tették ki az említett időszakban, s az ilyen merényleteknek lett áldozata a halottak 30%-a és a sebesültek 32%-a. Irakban ugyanezek az arányok 10, 33 és 31%-ot tettek ki, vagyis nagyobb szíriai hatékonyság az öngyilkos merényletek esetében nem mutatható ki.

²² Köztük 1570 terroristát jelöl meg a GTD.

²³ Mivel a GTD 2019-re vonatkozóan csak összesített adatokat közölt, részletes elemzésünkél csupán a 2000 és 2018 közötti időszak adataira tudunk támaszkodni.

A Global Terrorism Database 64 olyan fegyveres szervezetet vagy csoportot tart számon Szíriában, amelyek terrorcselekményeket követtek el. Fontos jelezniük e csoportok különleges helyzetét a szervezett politikai erőszakformák palettáján, mivel túlnyomó részük egyidejűleg (volt) szereplője a nemzetközi jog által legitimnek tekintett szíriai polgárháborúnak, illetve követett el az államok belső joga és a nemzetközi jog által is illegitimnek tekintett terrorista cselekményeket. Mivel ez utóbbi cselekményüket a polgárháborús harcok időszakában követték el szándékos vagy nem szándékos motivációval, a szakértők egy része ez utóbbit „felkelő terrorizmusnak” (*insurgent terrorism*) nevezi.²⁴ Ugyancsak jelezniük érdemes, hogy a GTD adatbázisában nem szerepelnek az Aszad-rezsim civilekkel szembeni erőszakos cselekményei, jóllehet a szakértők egy része éppen a szíriai polgárháborúra, illetve a mianmari kormányzat rohingyák elleni fellépésére hivatkozva amellet érvel, hogy a nemzetközi közösségnek újra kellene gondolnia az „állami terrorizmus” (*state terrorism*) fogalmát, amelyet rendre kizártak a terrorizmus fogalmának köréből arra hivatkozva, hogy az állami szuverenitás kulcsfontosságú eleme az erőszakmonopólium megkérdőjelezhetlensége.²⁵ Szemben Irakkal, ahol a 2000 és 2018 közötti terrortámadások 74%-ának volt ismeretlen (*unknown*) az elkövetője, Szíriában csupán a merényletek 36,3%-a (a halottak 17,4%-a, a sebesültek 37,1%-a) tartozott e merényletcsoportokhoz az említett időszakban. A támadások további 2,7%-át olyan muszlim szélesőségesek (*muslim extremist*) hajtották végre, akik a GDT információi szerint nem voltak köthetők egyetlen ismert terrorista szerveződéshez sem. Az említett 64 csoport közül azonban mindössze kilenc olyat találunk, amely 2011 és 2018 között húsznál több terrortámadást vagy merényletet követett el.²⁶ Ezek a szervezetek felelősek a Szíriában elkövetett merényletek 93,5%-áért (ezeken belül az öngyilkos merényletek 97%-áért), a halálos áldozatok 94,5%-áért, illetve a sebesültek 90,9%-áért.

A legtöbb és a legnagyobb áldozatokkal járó terrorcselekményeket az „Iszlám Állam” követte el Szíriában. A 2013 áprilisától az Iraki és Levantei Iszlám Állam (ISIL/ISIS), majd 2014 júniusától az „Iszlám Állam” nevet viselő szervezet – amely 2014 őszén Szíria területének közel 25%-a felett gyakorolt katonai uralmat – 2013 és 2018 között 667 terrortámadást hajtott végre. Ez az összes szíriai merénylet 29,1%-a, amelyek közül 206 öngyilkos merénylet (56,6%), s a szervezet terrorcselekményeinek 7925 halálos (48,8%) és 4573 sebesült (30,3%) áldozata volt. Az „Iszlám Állam” leggyakrabban robbantásos merényleteket (386 eset) követett el, illetve emberrablásokat és túszejtő akciókat hajtott végre (139), s lényegesen kevesebbszer követett el fegyveres támadásokat személyek vagy az infrastrukturális létesítmények ellen (40).

A másik ismert szíriai terrorista szervezet, az al-Káida hálózatához tartozó radikális szunnita fegyveres csoport, a Nuszra Front (*Dzsabhat an-Nuszra*), amely 2011 és 2017. január vége között (ekkor hozták létre más fegyveres csoportokkal egyesülve a Haj'at Tahrír as-Sám nevű szervezetet) 246 terrorista támadást hajtott végre (ami az összes szíriai merénylet 10,7%-a), ezek között 73 öngyilkos merényletet (20,1%). A szervezet terrorcselekményeinek 2925 halálos (18%) és 2116 sebesült (14%) áldozata volt. A Nuszra Front közel azonos számban követett el robbantásos merényleteket (149), illetve emberrablásokat és túszejtő akciókat (139), s csupán alig több mint tucatnyi személyek és infrastrukturális létesítmények elleni fegyveres támadást (16) hajtott végre.

S végül feltétlenül említést érdemel az Aszad-rendszer elleni csoportosulások egyik legfontosabb képviselője, a hosszú ideig a nyugati országok által is támogatott Szabad Szíriai Hadsereg (*Free Syrian Army* – FSA), amely a szíriai hadseregből dezertált Rijád el-Aszad vezetésével jött létre 2011 júliusában. Az FSA 2011 és 2018 között 127 terrorista támadást hajtott végre (ez az összes szíriai merénylet 5,5%-a), köztük mindössze 3 öngyilkos merényletet (0,8%), s a szervezet terrorcselekményeinek 385 halálos (2,4%) és 317 sebesült (2,1%) áldozata volt. A Szabad Szíriai Hadsereg leginkább robbantásos merényleteket (70) hajtott végre, de terrorcselekményei között voltak személyek elleni fegyveres támadások (28), illetve emberrablások és túszejtő akciók (17) is.

A többi fegyveres csoport – így a Haj'at Tahrír as-Sám (HTS), az Iszlám Front, a Dzsajsz al-Iszlám, az Ahrár as-Sám, a Déli Front és a Kurdisztáni Munkáspárt (PKK) – együttesen az összes szíriai merénylet 9,1%-át (208 akciót) hajtotta végre (ezek között 20 öngyilkos merényletet), s tevékenységükhöz köthető

²⁴ Alex P. SCHMID: [Links Between Terrorism and Migration: An Exploration](#). ICCT Research Paper, [online], 2016. 05. 11. Forrás: icct.nl [2020. 09. 24.]

²⁵ Daniel L. BYMAN: [6 counterterrorism lessons from the Syrian civil war](#), [online], 2018. 02. 27. Forrás: brookings.edu [2020. 09. 24.]; Steve HEWITT: [Terrorism by the State is still Terrorism](#), [online], é. n. Forrás: birmingham.ac.uk [2020. 09. 24.]

²⁶ Az Iraki és Levantei Iszlám Állam (ISIL), a Nuszra Front, a Szabad Szíriai Hadsereg, a Haj'at Tahrír as-Sám (HTS), az Iszlám Front, a Dzsajsz al-Iszlám, az Ahrár as-Sám, a Déli Front és a Kurdisztáni Munkáspárt (PKK).

a halálos áldozatok 7,1%-a (1153 fő), illetve a sebesültek 4,5%-a (675). Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy a PKK részesevé az összes említett csoport közül a legalacsonyabb, ugyanis a merényleteknek csupán 1%-a köthető a kurd szervezethez, amelynek terrorista tevékenysége (17 robbantásos merénylet és 6 emberrablás) következtében 27-en haltak és 64-en sebesültek meg Szíriában a 2011 és 2018 közötti időszakban. A másik szíriai kurd fegyveres csoport, a Népvédelmi Egységek (YPG) 7 merényletet hajtott végre ugyanebben az időszakban, melyeknek mindössze 4 halálos és 17 sebesült áldozata volt.

A szíriai kurdok

A Szíria területén élő kurdok – számuk a háború előtt 1,5–2 millió fő, amivel a lakosság 8–10 százalékát tették ki – a török határ mentén éltek nagyobb tömbben, főként az Eufrátesztől keletre, míg egy nagyobb csoportjuk a török Hatay tartománytól keletre, a szíriai Afrín városában és környékén alkotott többséget.²⁷ A szíriai kurd kisebbség tagjai az Aszad-rezsimben másodrendű állampolgárokként voltak elkényvelve – sőt, jelentős részük nem is rendelkezett állampolgársággal. A 2011 tavaszán a jellemzően arab lakta területeken elkezdődő zavargások idején a kurdok csoportjai igyekeztek kimaradni a konfliktusból.

Amikor 2012 nyarán az Aszad-rendszer kivonta erőit az általuk lakott területekről,²⁸ megnyílt az út az autonómiaökrékvések felé, egyúttal válaszút elé is kerültek: vagy beállnak a különböző felkelő csoportok közé, s részt vesznek a Damaszkusz ellen vívott háborúban, vagy semlegesek maradnak. A kurd politikai elit végül az utóbbi mellett döntött, ami azonban 2012-től kezdve konfliktushoz vezetett a különböző, egyre több dzsihádistá elemet tömörítő ellenzéki fegyveres csoportokkal.

Ráadásul ekkor zajlott le az a belpolitikai küzdelem, amely végül a Kurdisztáni Munkáspárt (PKK) és az iraki Kurdisztáni Hazafias Unió (PUK) által támogatott Demokratikus Unió Pártjának (PYD) győzelmét hozta a Maszúd Barzání-féle Kurdisztáni Demokrata Párt (KDP) támogatását élvező Kurd Nemzeti Tanács (KNC) több szíriai kurd pártot és csoportosulást tömörítő formációjával szemben.²⁹ Ennek messzemenő következményei ekkor még kevésbé látszódtak, mivel Törökország ekkor épp a saját PKK problémáját kívánta békés eszközökkel rendezni, s 2013-ban el is tudott indítani egy békefolyamatot.

A PYD és Észak-Szíria felértékelődését a konfliktusban az „Iszlám Állam” térnyerése és 2014. őszi hadjárata jelentette, melynek keretében a dzsihádistá szervezet jelentős területeket hajtott uralma alá, s az egyik fontosabb központ, a közvetlenül a török határ mellett fekvő Kobane ostromát is elindította. A pár tízezres lakosságú településért több hónapon át folytatott csata végül az „Iszlám Állam” vereségével ért véget, azonban a kurdok többet nyertek egy egyszerű ütközetnél. Az ostrom rendkívül kedvező médiavisszhangot teremtett, az egész világ megismerte az addig elnyomott kisebbség élethalálharcát az „Iszlám Állammal”, s még fontosabb módon az Egyesült Államok és szövetségesei úgy döntöttek, hogy az „Iszlám Állam” elleni harcban Szíria területén a PYD-t – és annak fegyveres szárnyát, a Népvédelmi Egységeket (YPG) – fogják támogatni.

Ez azonnal Ankara ellenkezését váltotta ki, aki a következő években a kurdok előretörése és külföldi támogatásuk miatt egyre nagyobb fenyegetésként tekintett rájuk. A PYD a nyugati támogatással egyre több területet foglalt el, s 2015-től kezdve már többségében arabok által lakott kelet-szíriai területeket is elhódított az „Iszlám Államtól”. Részen ennek is köszönhetően az év októberében létrehozták a főleg a YPG-re épülő Szíriai Demokratikus Erőket (SDF).³⁰ A katonai sikerekre alapozva 2016 márciusában megalkotották az Észak-Szíria Demokratikus Föderációt,³¹ amelyet azonban senki nem ismert el.

Törökország többszöri fenyegetései ellenére 2016 nyarán a kurd és a velük szövetséges csapatok átlépték az Eufráteszt, s elfoglalták az annak nyugati partján lévő Manbidzst, ezzel reális közelségbe került, hogy egyesülnek a nyugati kurd kantonnal, Afrínnal. Ezt végül a törökök által az „Iszlám Állam” ellen indított Eufrátesz Pajzsa hadművelet akadályozta meg.

²⁷ Rájtuk kívül számos szíriai nagyvárosban éltek kurd közösségek, így több százezren például Damaszkuszban.

²⁸ Patrick MARKEY: *Analysis: Syrian Kurds sense freedom, power struggle awaits*. [online], 2012. 08. 31. Forrás: Reuters.com [2020. 09. 18.]

²⁹ CSICSMANN László: Nem állami szereplők a Közel-Keleten – Az észak-szíriai kurd autonómia (a Rodzsava) példája. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 13. évf., 2020/1, 4-23.

³⁰ *New Syrian rebel alliance formed, says weapons on the way*. [online], 2015. 10. 12. Forrás: Reuters [2020. 09. 18.]

³¹ *Syria civil war: Kurds declare federal region in north*. [online], 2016. 03. 17. Forrás: Al-Jazeera [2020. 09. 18.]

Az amerikaiak hathatós támogatásával az SDF újabb sikereket ért el, s 2017 októberében elfoglalta Rakkát,³² majd a következő hónapokban az Eufrátesz keleti partjának döntő részét uralma alá vonta. Egyúttal újabb lendületet kapott annak az öcalani³³ (marxista) alapokon álló államépítési modellnek a megvalósítása, amely napjainkban is zajlik.

A kurd *de facto* autonómia azonban komoly legitimációs problémákkal küszködik, ráadásul nagyhatalmi támogatás nélkül fenntarthatatlan mind Törökország, mind pedig a Szíria egységének helyreállításán munkálkodó Aszad ellenében. A nagyhatalmi támogatás azonban szintén önérdékkövető, 2018 elején az oroszok Afrínt engedték át a törököknek,³⁴ s ahogy 2019 őszén Trump elnök parancsára az amerikai csapatok jó része elhagyta Kelet-Szíriát,³⁵ ezáltal „védtelenül” hagyva a kurdokat, lehetővé vált ezeken a területeken is a régóta ígérgetett török offenzíva. Katonailag Ankara mindenképp komolyabb fenyegetést jelent, ahogy a 2018. eleji afríni, illetve a 2019 őszi kelet-szíriai hadjárat is megmutatta.

A fennálló kurd érdek tehát az újabb török támadások megakadályozása, illetve saját autonómiájuk megőrzése, amit a jelenlegi helyzetben egyre kevésbé Washingtonra, inkább Moszkvára támaszkodva tudnak elérni.

Egyesült Államok

A szíriai válság, majd polgárháború kezelése – vagy éppen „nem kezelése” – az átalakuló amerikai globális külpolitika időszakának látványos példája volt Barack Obama, és az maradt Donald Trump elnöksége alatt egyaránt. Ennek számos oka volt, Washington globális stratégiájának Ázsia felé történő súlypont-eltolódásától az ún. „Obama-stratégia” visszahúzódságáig és Trump elnökségének konzervatív internacionalizmusáig, melyek mind a Közel-Keletnek szentelt politikai figyelem és katonai erőforrások csökkentését vonták maguk után. Emellett az, hogy az Egyesült Államok nem alakított ki átfogó stratégiát az arab tavasz eseményeire, 2011-ben kivonta katonai erőinek nagy többségét Irakból, és mint azt a líbiai műveletekben láthattuk, még NATO-szövetségesei körében is visszafogta szerepvállalását (*leading from behind*), sőt a megromló török-amerikai viszony Ankara aggodalmaira is kevésbé tette fogékonnyá az amerikai vezetést, ugyancsak csökkentette a beavatkozási hajlandóságot. Különösen akkor keltett ez látványos csalódást, amikor 2013-2014-ben a többszöri, bizonyított vegyifegyver-alkalmazás után is elmaradt a korábban „megígért” amerikai megtorló katonai csapás. Ezzel szemben az ellenérdekelte regionális nagyhatalmak – elsősorban Oroszország és Irán – 2015-től a nemzetközi terrorizmus elleni fellépés égisze alatt teret nyertek a konfliktus során, a terepen is beszűkítve az amerikai mozgásteret. Így összességében az sem meglepő, hogy a kezdeti ENSZ-hangsúlyú sikertelen próbálkozások nyomán 2017-től az Egyesült Államok (szövetségeseivel együtt) az „asztanai folyamat” beindításával a politikai rendezésből is kiszorult.

A válság kezdeti időszakában a tiltakozások terjedésével és a fokozódó kormányzati erőszakkal szemben az amerikai reakció lassan és enyhe formában érkezett: Barack Obama csak 2011 augusztusában, a növekvő számú halálos áldozat hatására foglalt állást, lemondásra szólítva fel Bassár El-Aszadot.³⁶ Bár az évek során számos kérdésben születtek elítélő nyilatkozatok, illetve az amerikai gazdasági, tulajdonjogi, személyi szankciók széles köre épült ki a szír kormányzattal szemben,³⁷ komolyabb katonai erő alkalmazására 2015-ig, az „Iszlám Állam” megerősödéséig nem került sor. Ehelyett Washington a konfliktus első két évében az ENSZ irányába terelte a válságkezelést – igen csekély gyakorlati eredménnyel. Mind az ENSZ BT többszöri kínai és orosz vétői (2011. október 4; 2012. február 4; 2012. július 19), mind a genfi tárgyalások és Kofi Annan (2012. június) majd Lakhdar Brahimi (2012. október) közvetítési kísérletének kudarca megmutatta, hogy a kialakult polgárháborúnak az adott keretek között nincs diplomáciai „megoldása”.

Az adminisztráció katonai visszafogottsága és önmegtartóztatási szándéka még inkább szembetűnővé vált a vegyifegyverek használata kapcsán. A szír kormány bejelentésére reagálva, miszerint elismerik, hogy rendelkeznek vegyifegyverekkel, valamint az országon belüli fegyveres küzdelem eskalációjára

³² Raqqa: IS 'capital' falls to US-backed Syrian forces. [online], 2017. 10. 17. Forrás: BBC [2020. 09. 18.]

³³ Abdullah Öcalan a PKK alapítója.

³⁴ EGERESI Zoltán: Törökország arfini hadjárata. [online], 2018. 01. 29. Forrás: SVKI Elemzések, 2018/5. [2020. 09. 18.]

³⁵ Peter FEAVER – Will INBODEN: The Realists Are Wrong About Syria. [online], 2019. 11. 04. Forrás: Foreign Policy [2020. 09. 18.]

³⁶ Chris MCGREAL – Martin CHOLOV: Syria: Assad must resign, says Obama. [online], 2011. 08. 19. Forrás: Guardian [2020. 09. 17.]

³⁷ Syria Sanctions. [online], 2020. Forrás: State.gov [2020. 09. 17.]

adott reakcióként Obama elnök (első alkalommal) 2012. augusztusában figyelmeztetett a lehetséges vegyifegyver-használat amerikai megtorlására.³⁸ Annak ellenére, hogy több dokumentált eset mellett 2013. júniusára az amerikai kormány – az ENSZ-szel együttműködve – meggyőző bizonyítékokkal rendelkezett a vegyifegyver-használatról, érdemi lépés nem történt. A különböző becslések szerint 200-1800 közötti halálos áldozattal járó 2013. augusztus 21-22-i gútai szarin támadás nyomán ugyan a Szenátus Külügyi Bizottsága heves vitát követően 10:7 szavazati aránnyal jóvá hagyta a Szíria elleni korlátozott katonai csapásmérés opcióját,³⁹ Obama elnök megváltoztatta korábbi álláspontját, és előbb a Kongresszus opcionális felhatalmazására várva nem lépett, majd a szír vegyifegyverek ellenőrzött megsemmisítéséről szóló szír-orosz-amerikai-Vegyifegyver-tilalmi Szervezet (OPCW) tárgyalások nyomán élt a „kihátrálás” lehetőségével.⁴⁰ Ugyanabban az évben a Kongresszus megvitatta egyes ellenőrzött és megbízhatónak ítélt szíriai fegyveres csoportok felfegyverzésének kérdését is, de akkor csak a nem halálos eszközök biztosítását hagyta jóvá.⁴¹

Alapvetően változott meg az amerikai hozzáállás az „Iszlám Állam” 2014-es megerősödése, majd előretérése hatására, amely Irak jelentős területeit is destabilizálta és kiváltotta Irán proxy-milíciáinak széleskörű beavatkozását. Ennek hatására a Kongresszus felhatalmazta a Védelmi Minisztériumot, hogy kiképzést és felszerelést biztosítson megbízhatónak ítélt felkelő csoportoknak Szíriában, beleértve a kurdokat is,⁴² majd szeptembertől megkezdődtek az „Iszlám Állam” erői és utánpótlási vonalai elleni légitámadások, valamint a széleskörű terrorizmus ellenes nemzetközi koalíció kialakítása. Ennek keretét az Irakban júniusban kezdődött, majd Szíriára szeptemberben kiterjesztett *Inherent Resolve* művelet adta. Bár pontos, átfogó adatok a légitámadásokról nem állnak rendelkezésünkre, szakértői becslések 2014-2019 között 35.000 koalíciós, ezen belül mintegy 20.000 amerikai légitámadásról számoltak be (1300 elismert, 7900 becsült civil áldozattal).⁴³ A katonai tevékenységek fokozása később azt is magával vonta, hogy a 2015-ös 50 fő körüliről 2017-re 2000 főre emelkedett a Szíriában bevetett amerikai katonák száma, majd 2019-re 2500 főre.⁴⁴

A 2015-ös orosz, majd 2016-os (és további) török katonai beavatkozások nyomán Washington újabb lépéskényszerbe került – ezúttal annak érdekében, hogy a hadszíntéren lévő légi- és különösen szárazföldi erők harci bevetései ne keresztezzék egymást. Ezt a felek „de-eszkalációs zónák” kialakításával igyekeztek az országon belül elkerülni Idlib, Homsz és Gúta kormányzóságokban.⁴⁵

Az „Iszlám Állam legyőzését” követően a további amerikai Szíria-politikáról az adminisztráción belül is erősen megoszlottak az álláspontok, ami hozzájárult több amerikai vezető tisztségviselő lemondásához is. Miközben Trump elnök már 2018 elején a csapatkivonást sürgette, John Bolton (akkori) nemzetbiztonsági tanácsadó még szeptemberi lemondása előtt is amellett érvelt, hogy csak akkor vonulhatnak ki, ha Irán is visszavonja proxy erőit és milíciáit. Decemberben Trump végül elrendelte az amerikai csapatok kivonását, hogy könnyen elkerülhető legyen az újabb török beavatkozás kapcsán a török és kurd fegyverek közé szorulás Északkelet-Szíriában, amire James Mattis védelmi miniszter reagált lemondással.⁴⁶ Végül 2019 elején a Kongresszus és a katonai vezetés heves kritikái következtében néhány száz katona Szíriában maradhatott, és Donald Trump csak 2019. október 6-án döntött az északkelet-szíriai kivonásról, magukra hagyva kurd szövetségeseiket a törökök és oroszok „felügyelete” mellett.⁴⁷ Ezt visszafogott, 600 fős kelet-szíriai jelenlét fenntartása követte annak érdekében, hogy biztosítsák az ottani kőolajmezőket és felügyelni

³⁸ Obama warns Syria not to cross 'red line'. [online], 2012. 08. 21. Forrás: CNN [2020. 09. 17.]

³⁹ Mark LANDER – Jonathan WEISMAN – Michael R. GORDON: Split Senate approves giving Obama limited authority on Syria. [online], 2013. 09. 04. Forrás: NYTimes [2020. 09. 17.]

⁴⁰ Timeline of Syrian Chemical Weapons Activity, 2012-2020. [online], 2020. május. Forrás: Armscontrol.org [2020. 09. 17.]

⁴¹ Carla E. HUMUD – Christopher M. BLANCHARD: Armed conflict in Syria: Overview and U.S. Response. CRS Report No. RL 33487. [online], 2020. 07. 27. Forrás: FAS.org [2020. 09. 17.], 1.

⁴² Az 500 millió dollár keretösszegű program 2015. október 8-ig tartott, amikor „kudarcnak” nyilvánították és bejelentették befejezését. Michael D. SHEAR – Helene COOPER – Eric SCHMITT: Obama Administration ends effort to train Syrians to combat ISIS. [online], 2015. 10. 09. Forrás: NYTimes.com [2020. 10. 28.]

⁴³ US-led forces killed 1,300 civilians in IS airstrikes. [online], 2019. 05. 31. Forrás: DW.com [2020. 10. 28.]

⁴⁴ HUMUD – BLANCHARD: i.m., 1.

⁴⁵ Ilyen összeütközés volt a 2018 februárjában Deir ez-Zór közelében történt összecsapás, melyben az orosz Wagner Csoport legalább 70 katonája veszthette életét. Bővebben lásd: RÁCZ András – JÓJÁRT Krisztián: A Deir ez-Zór incidens: amerikai légitámadás orosz zsoldosok ellen Szíriában. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 11. évf., 2018/2, 57-65.

⁴⁶ HUMUD – BLANCHARD: i.m., 3.

⁴⁷ Trump abandoning Kurdish partners in Syria sends a chilling message to every other American ally. [online], 2019. 10. 07. Forrás: The Washington Post [2020. 10. 28.]

tudják az iraki-szír határtérséget.⁴⁸ Az amerikai diplomácia utolsó érdemi sikerét az „Iszlám Állam” alapító-kalifájának, Abu Bakr al-Bagdadinak 2019. október 26-án végrehajtott likvidálása jelentette.⁴⁹

Miközben Szíriával kapcsolatban továbbra sem azonosítható a kivonuláson/távolmaradáson túlmutató amerikai stratégia, bizonyos kötöttségek (Irak stabilitásának helyreállítása, kurdok) és a nagyhatalmi szerepből eredő kötelezettségek (elrettentés a vegyifegyver-használattól) és az „Iszlám Állam” vagy más terrorszervezetek újbóli megerősödésének megakadályozása megkövetelik az amerikai jelenlétet. A szíriai polgárháború lezárásával és a lehetséges „rendezéssel” kapcsolatos amerikai álláspont ugyanakkor 2015 óta változatlan: az ENSZ BT 2245. sz. Határozatával összhangban az ország szuverenitásának és területi integritásának megőrzésével, szabad választásokban testet öltő politikai átmenettel és valamennyi, 2011 óta az ország területére érkező külföldi fegyver erő távozásával járna együtt.⁵⁰

Oroszország

Moszkva pozícióját Szíria kérdésében döntő mértékben meghatározta, hogy miként értékelte az orosz vezetés az „arab tavasz” eseménysorozatát.⁵¹ Míg az orosz „engedékenység” Líbia kapcsán utat nyitott a nyugati intervenció előtt és Moammar Kaddáfi hatalmának megdöntésére, addig Szíria esetében – éppen a líbiai esetből okulva – a Kreml következetesen kiállt az állami szuverenitás és be nem avatkozás elvei mellett, elejét véve egy újabb kétes kimenetelű közel-keleti rendszerváltásnak. Az orosz vezetés szemében az instabilitás és a káosz potenciálisan fertőző jelenségek, melyek korunk globális információs terében tovább terjedhetnek nemcsak a szomszédos régiókra, de akár földrajzilag távol eső területekre is.⁵² Oroszország ezért doktriner módon helyezkedik szembe bármely forradalmi természetű politikai változással, és akár katonai erővel is kész feltartóztatni a Nyugat vélt vagy valós rezsimváltó törekvéseit.

A globális szintén túl Szíria önmagában is fontos volt Moszkva számára. Kaddáfi Líbiájával ellentétben ugyanis Oroszországot jelentős és szerteágazó érdekek fűzték az Aszad-rezsimhez.⁵³ Szíria 1972 után a Szovjetunió legfontosabb közel-keleti szövetségese volt, mintegy hatezer főből álló szovjet kolóniának otthont adva. A katonai tanácsadók egy része a hidegháború végeztével is az országban maradt.⁵⁴ A Tartús kikötőjében található logisztikai létesítmény pedig jelenleg Oroszország egyetlen posztszovjet térségen kívüli haditengerészeti objektuma. 2005-ben egy közel 10 milliárd dolláros adósságelengedésért cserébe Moszkva jogot kapott az ellátópont állandó haditengerészeti bázissá történő kibővítésére.⁵⁵ Gazdasági szempontból Szíria szintén fontos partner maradt, elsősorban az orosz hadiipar számára; Damaszkusz 2012-ben a szállítások volumenét tekintve az ötödik legnagyobb vásárlója volt az orosz fegyvereknek és haditechnikai eszközöknek.⁵⁶ Ez az orosz védelmi ipari szektornak mintegy 6 milliárd dollár bevételt jelentett 2006 és 2011 között.⁵⁷

A politikai és gazdasági érdekek mellett hiba volna leértékelni azt a fenyegetést, melyet a radikális iszlamizmus jelent Oroszország számára, és mely a 2015-ös beavatkozás hivatalos indoka volt.⁵⁸ Nagyon is valós forgatókönyvnek tűnt, hogy a szekuláris Aszad-rezsim bukása a mérsékelt ellenzéki erőknél jóval

⁴⁸ Phil STEWART: [Exclusive: U.S. military completes pullback from northeast Syria, Esper says](#). [online], 2019. 12. 05. Forrás: Reuters [2020. 10. 28.]

⁴⁹ [President Trump: 'Abu Bakr al-Baghdadi is dead'](#). [online], 2019. 10. 27. Forrás: BBC [2020. 10. 28.]

⁵⁰ [Joint Statement by the Foreign Ministers of the Small Group on Syria](#). [online], 2020. 10. 22. Forrás: State.gov [2020. 10. 28.]

⁵¹ A 2011-2012 telén zajlott orosz rendszerellenes tömegtüntetések után és azokkal összefüggésben a Kremlben megszilárdult az a kép, hogy a közel-keleti forradalmak – a posztszovjet „színes forradalmakhoz” hasonlóan – kívülről, Washington és más szereplők által támogatott és koordinált rezsimváltási kísérletek voltak. Oscar JONSSON: *The Russian Understanding of War. Blurring the Lines Between War and Peace*. Georgetown University Press, Washington D.C. 2019, 148.

⁵² Anna ARUTUNYAN: [Putin Is Not Smiling. The Kremlin Fears American Disorder More Than It Celebrates It](#). [online], 2020. 06. 17. Forrás: Foreign Affairs [2020. 09. 08.]

⁵³ Fontos megjegyezni ugyanakkor, hogy a Moszkva számára kevésbé fontos Kaddáfi „feláldozása” is jelentős gazdasági veszteséggel járt. Csúpan a nem teljesített hadiipari megrendelések következtében Moszkva mintegy 4 milliárd dolláros veszteséget volt kénytelen elkönyvelni. V. KARJAKIN: *Военные уроки ливийской операции НАТО. Стратегическая Стабильность*, 2012/4, 40.

⁵⁴ Dmitrij TRENIN: [The Mythical Alliance: Russia's Syria Policy](#). [online], 2013. 02. 12. Forrás: Carnegie Moscow Center [2020. 09. 08.]

⁵⁵ SZALONTAI Gábor – KOZÁR Tibor: A szíriai orosz katonai beavatkozás két éve. *Felderítő Szemle*, 16. évf., 2017/2, 7-8.

⁵⁶ KARJAKIN: i. m., 41.

⁵⁷ SZALONTAI – KOZÁR: i. m., 8.

⁵⁸ Az orosz Észak-Kaukázusban tevékenykedő szélsőséges csoportok, így például a Kaukázusi Emirátus jelentős nemzetközi beágyazottsággal bír, elsősorban a közel-keleti dzsihádisták mozgalmához fűzik szoros szálakat. KISS Annamária: A radikális iszlám észak-kaukázusi terjedése mint orosz biztonságpolitikai kihívás: a Kaukázusi Emirátus, *Külügyi Szemle*, 12. évf., 2013/3, 76-91.

szervezettebb és képzettebb radikális iszlamista csoportokat fogja majd helyzetbe hozni. Moszkva számára ez az eshetőség elfogadhatatlan volt.

A fenti érdekekkel összhangban a szír rezsim már a konfliktus legelejétől kezdve maga mögött tudhatta Oroszország támogatását. Az orosz diplomáciának döntő szerepe volt abban, hogy az Aszad-vezetés túlélte a polgárháború első négy évét. Moszkva ugyanis (Kínával egyetértésben) következetesen vétőzött meg minden olyan ENSZ BT határozati javaslatot, mely utat nyithatott volna a nemzetközi beavatkozásnak, vagy fegyverembargóval sújtotta volna a szíriai vezetést. Miután bebizonyosodni látszott, hogy a szír rezsim 2013 nyarán vegyifegyvert vetett be a felkelők ellen Kelet-Gútában, Washington Moszkvával közösen hozta tető alá azt a megállapodást, melynek keretében egy év alatt felszámolták a szíriai vegyifegyverkészlet szinte egészét.⁵⁹ Aszadnak sikerült viszonylag olcsón megúsznia egy amerikai katonai intervenciót (melyet Washington sem akart igazán), hiszen a megállapodás semmilyen korlátozást sem jelentett a hagyományos fegyverek terén, melynek következtében az orosz haditechnika és fegyver továbbra is zavartalanul áramolhatott Szíriába. A diplomáciai támogatás mellett ez jelentette az orosz segítségnyújtás másik fontos pillérét a nyílt katonai beavatkozást megelőzően.⁶⁰ A támogatásért cserébe – és feltehetőleg az orosz elköteleződés további biztosítékaként – a Szozjuznyeftye gaz 2013 decemberében 25 évre szóló koncessziót kapott a szír offshore gázkészlet mintegy 2200 négyzetkilométeren történő feltárására és ki-termelésére.⁶¹

2013-tól a diplomáciai és katonai segítségnyújtáson túl az orosz támogatás közvetlenebb módon is megmutatkozott az első orosz katonai magánvállalat, a Szláv Hadtest (*Szlavjanszkij Korpusz*) bevetésében. A rendelkezésre álló információk alapján a katonai magánvállalat közvetlenül a szír kormány felkérésére tevékenykedett, tagjai rosszul kiképzettek és felfegyverzetek voltak, feladatuk pedig leginkább a gazdaságilag fontos objektumok védelmében merült ki. A Szláv Hadtest tehát elsősorban nem harcoló alakulatként volt jelen Szíriában, noha elvéve harccselekményekben is részt vett.⁶²

Az „Iszlám Állam” felemelkedése 2014 nyarától fordulóponthoz jelentett a szíriai háború történetében. Ugyanakkor az orosz fegyveres erők beavatkozását egy évvel később (2015. szeptember 30-án) mégsem ez a fejlemény, hanem sokkal inkább a nem az „Iszlám Államhoz” köthető, főként mérsékelt ellenzéki erők térnyerése indukálta. Míg Putyin elnök a beavatkozást az „Iszlám Állam” jelentette fenyegetéssel indokolta, az orosz légierő kezdetben mégis inkább a szír kormányerőkkel harcoló ellenzéki csoportokat bombázta.⁶³ Az orosz légierő idővel már nemcsak fegyverraktárakra, vezetési pontokra mért csapást, de közvetlen légitámogatást is nyújtott a földön harcoló szír kormányerőknek.⁶⁴ Annak ellenére, hogy az orosz szárazföldi erők jelenléte korlátozott volt, kulcsszerepük volt a konfliktus eldöntésében. Különösen igaz ez a katonai tanácsadókra, akiknek szinte a nulláról kellett újraszerveznie a szíriai hadsereget.⁶⁵ A reguláris erők jelenléte mellett az orosz katonai magánvállalatok – élükön a Wagner Csoporttal – 2015-től kezdve teljesértékű harcoló erőként vettek részt a konfliktusban, gépesített lövész, harckocsizó és tüzérségi szerepkörben egyaránt.⁶⁶ A szíriai beavatkozás páratlan lehetőséget biztosított az orosz fegyveres erők számára, amit maximálisan ki is aknáztak. 2017 végéig mintegy 48.000 katona szerzett tapasztalatot és 215

⁵⁹ Paul F. WALKER: [Syrian Chemical Weapons Destruction: Taking Stock and Looking Ahead](#). [online], 2014. december. Forrás: Arms Control Association [2020. 09. 11.]

⁶⁰ Csak 2011-ben Oroszország közel 1 milliárd dollárnyi fegyvert szállított Damaszkusznak. Thomas GROVE: [Insight: Syria pays for Russian weapons to boost ties with Moscow](#). [online], 2013. 08. 29. Forrás: Reuters [2020. 09. 11.]

⁶¹ GAZDIK Gyula: Szíriai válság: „geopolitikai Csernobil”? (I.). *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 9. évf., 2016/5, 118.

⁶² Russian Private Military Companies. Their Use and How to Consider them in Operations, Competition, and Conflict. 2020. április, Forrás: Asymmetric Warfare Group, 63-64.

⁶³ Az orosz elnök úgy fogalmazott, hogy jobb Szíriában harcolni a terroristákkal, mint megvárni, hogy Oroszországba jöjjenek. «Если драка неизбежна, бить надо первым». [online], 2015. 10. 22. Forrás: Gazeta.ru [2020. 09. 15.]; Helene COOPER – Michael R. GORDON – Neil MACFARQUHAR: [Russians Strike Targets in Syria, but Not ISIS Areas](#). [online], 2015. szeptember 30. Forrás: The New York Times [2020. 09. 15.]

⁶⁴ A napi bevetésszám esetenként meghaladta azt a számot, melyet a nyugati koalíciós erők egy hónap alatt produkáltak. JÓJÁRT: i.m., 103.

⁶⁵ Lester GRAU – Charles BARTLES: The Russian Ground-based Contingent in Syria. In: Robert E. HAMILTON – Chris MILLER – Aron STEIN: *Russia's War in Syria. Assessing Russian Military Capabilities and Lessons Learned*. Foreign Policy Research Institute, 2020, 69.

⁶⁶ Szakértők a Wagner egyidejű jelenlétét Szíriában 1000 és 2500 fő közé teszik, ami rendkívül jelentős, figyelembe véve, hogy az orosz katonai kontingens létszáma maximum 5000 fő lehetett kiszolgáló és támogató erőkkel együtt. Russian Private Military Companies, i. m., 68. Michael KOFMAN: Syria and the Russian Armed Forces: Evaluation of Moscow's Military Strategy and Operational Performance. In: HAMILTON – MILLER – STEIN: i.m., 51.

különböző haditechnikai eszközt próbáltak ki.⁶⁷ Mégis, a 2018 februárjában Deir ez-Zór közelében történt amerikai–orosz összecsapás, melyben a Wagner legalább 70 katonája vesztette életét, az orosz katonai magánvállalatok szíriai szerepének változására utal.⁶⁸

Oroszországnak 2017-re sikerült formálisan is biztosítania hosszútávú jelenlétét Szíriában azzal, hogy 49 évre szóló bérleti jogot kapott mind a tartúsi hadikikötőre, mind pedig a Hmeimimben található légi-bázisra.⁶⁹ Annak ellenére, hogy Vlagyimir Putyin eddig összesen három alkalommal jelentette be a szíriai művelet végét, az orosz erők nem vonultak ki a közel-keleti országból. Noha stratégiai céljait elérte, Moszkva továbbra is aktívan támogatja mind a szír szárazföldi erők előrenyomulását a hadszíntéren, mind pedig a politikusokét a tárgyalóasztalnál. Az előbbi tekintetében Damaszkusz számíthat az orosz légierő támogatására, mely hajlandó akár civil célpontokat is pusztítani a lakosság ellenállásának megtörése érdekében.⁷⁰ Ami az utóbbit illeti, a Moszkva által 2017 elején kezdeményezett asztanai folyamat célja, hogy a de-eszkalációs zónák létrehozásával levegőhöz juttassa a szír kormányerőket, akik így egymás után számolhatják fel az ellenállás megmaradt gócait. Ráadásul azzal, hogy Szíria sorsa a genfi tárgyalóasztalról átkerült Asztanába, Moszkva elérte, hogy az Egyesült Államok kimaradjon a rendezésből.

Összegzésként elmondható, hogy Oroszországnak sikerült meglehetősen korlátozott katonai jelenléttel és minimális veszteségek árán eldöntenie a szíriai háború menetét. 2017-re Oroszország valamennyi fő stratégiai célját elérte, a békekötésben és Szíria jövőjének alakításában pedig szerepe megkerülhetetlen lesz. Járulékos nyereségként könyvelheti el Moszkva, hogy mindeközben az orosz haderő felbecsülhetetlen tapasztalatot szerzett mind a személyi állomány, mind pedig a technika terén.

Kínai Népköztársaság

Szemben az elemzésünkben tárgyalt külső szereplők jelentős részével, a Kínai Népköztársaság igen visszafogott politikát folytatott Szíria kapcsán az elmúlt szűk évtizedben. Magatartása első ránézésre az orosz álláspont követésének tűnhet, mely mögött ugyanakkor következetes elképzelések húzódnak meg a hasonló konfliktusok kezelését illetően. Mindenekelőtt: a kínai álláspontot két, immáron hagyományosnak tekinthető elv határozta meg. Az első a belügyekbe való beavatkozás tilalma, melyre a kínai külpolitika rendre az 1954-ben megfogalmazott békés egymás mellett élés öt alapelveinek részeként hivatkozik. A másik, ehhez szorosan kapcsolódó törekvés a nemzetközi szinten elismert kormányok erővel való megdöntésének tilalma, különösen azokban az esetekben, ha Kínával nem ellenséges kormányokról van szó, megdöntésükben viszont rivális pozíciót elfoglaló hatalmak is érdekeltek lennének. Jól érzékelhető volt kezdettől fogva, hogy Peking Bassár el-Aszad hatalmának fenntartását favorizálja, ám támogatására csak igen korlátozott eszközökkel hajlandó.⁷¹ További fontos rendező elv ugyanis, hogy a kelet-ázsiai hatalom számára Szíria önmagában nem bír stratégiai fontossággal, ezért komolyabb áldozatot (például fegyveres beavatkozást) nem vállal itteni befolyásának növelése érdekében. A kínai diplomaták mindazonáltal nem kezelték egyenlően a polgárháború harcoló feleit, és érezhetően kerülték azon csoportok képviselőit, akik nyugati támogatást élveztek.⁷²

Peking 2011-től máig az ENSZ Biztonsági Tanácsát tekinti a válsággal összefüggő nemzetközi szerepvállalása elsődleges fórumának, ahol lényegi kérdésekben Moszkvával együtt szavazva blokkolta azon kezdeményezéseket, melyek komoly kényszerintézkedéseket alapozhattak volna meg. Helyettük támogatta az olyan, kevesebb szereplő részvételével zajló fórumokat, mint a genfi konferenciák, a bécsi tárgyalások vagy az asztanai folyamat.⁷³ Összhangban az említett alapelveivel, a nyílt színen képviselt kínai álláspont a válság kapcsán abban foglalható össze, hogy Szíria szuverén ország, melynek területi integritása és függetlensége megkérdőjelezhetetlen, a konfliktus megoldása pedig kizárólag politikai eszközökkel

⁶⁷ Szergej SOJGU: [Армия нового измерения Мы не бряцаем оружием, но не советуем проверять на прочность нашу обороноспособность.](#) [online], 2017. 12. 27. Forrás: VPK [2020. 09. 15.]

⁶⁸ A Wagner részvételével zajló művelet célja ugyanis feltehetőleg egy, a kurd erők által ellenőrzött olajmező megszerzése volt. Bővebben lásd: RÁCZ – JÓJÁRT Krisztián: i.m.

⁶⁹ Rod NORDLAND: [Russia Signs Deal for Syria Bases; Turkey Appears to Accept Assad.](#) [online], 2017. 01. 20. Forrás: The New York Times [2020. 09. 15.]

⁷⁰ 'Sent Candy': [Cockpit Tapes Show Russian Pilots Bombing Syrian Civilians.](#) [online], 2019. 12. 01. Forrás: The New York Times [2020. 09. 15.]

⁷¹ Dan HEMENWAY: [Chinese strategic engagement with Assad's Syria.](#) [online], 2018. 12. 21. Forrás: Atlantic Council [2020. 09. 15.]

⁷² John CALABRESE: [China and Syria: In War and Reconstruction.](#) [online], 2019. 07. 09. Forrás: Middle East Institute [2020. 09. 15.]

⁷³ Uo.

és a szíriai nép konszenzusára alapozva képzelhető el. Lényegében ezek a megállapítások képezték Vang Ji külügyminiszter javaslatának alapját, melyet 2014 januárjában a Genf II konferenciára fogalmazott meg.⁷⁴ Mindezekkel, ha áttételesen is, de az Aszad-rendszert segítette.

2014 nyarán az „Iszlám Állam” térnyerése azonban a kínai felet is arra kényszerítette, hogy éleinkebb figyelmet szenteljen a szíriai eseményeknek, elsősorban a történetek saját biztonságára gyakorolt hatásait mérlegelve. Az úgynevezett „három gonosz erő”, azaz a terrorizmus, szeparatizmus és extrémizmus elleni küzdelem a nemzetközi biztonsági együttműködés egyik legfontosabb célkitűzése a kínaiak számára, ami praktikusán azt hivatott meggátolni, hogy a hsincsiangi ujjurok iszlám ideológiai bázison szerveződő, terrortámadásokra is vállalkozó szervezetei külső támogatást kapjanak. Az „Iszlám Állam” gyors sikerei azt a veszélyt idézték fel, hogy létrejön a térségben a dzsihádisták mozgalma egy új bázis-területen. Mint kiderült, az aggodalom nem volt alaptalan: különböző források százas nagyságrendűnek becsülték az „Iszlám Államhoz” csatlakozott ujjur harcosok számát. Még ha ez nem is készítette Pekinget addigi stratégiájának teljes felülvizsgálatára, azt be kellett látnia, hogy az Aszad-rendszer nem tartható fenn külső támogatás nélkül. Noha erre közvetlenül továbbra sem vállalkozott, a 2015 szeptemberében kezdődő orosz beavatkozás miatt nem is volt rá szükség. Bár a pekingiek továbbra is folyamatosan hangsúlyozták a politikai megoldás szükségességét, Moszkva katonai fellépése a kormányerők mellett megfelelt érdekeiknek, így tudomásul vették azt. Ekkorra már a kínai eredetű fegyverek is megjelentek a harcoló felek eszköztárában, jóllehet, beszerzésük körülményei jórészt homályban maradtak. Ami bizonyos, hogy Peking 2014-ben mintegy 500 harcocsielhárító-rakétát szállított a szíriai kormánynak.⁷⁵

Emellett igyekeztek erősíteni azt a képet a nemzetközi partnerek előtt, hogy Kína nemcsak szóval, hanem tettekkel is támogatja a szíriai helyzet megoldását, de erőfeszítésekre is kész annak érdekében. 2016 elején Hszi Csin-ping elnök kinevezte az ország első szíriai különmegbízottját, Hszie Hsziao-jan volt teheráni nagykövetet.⁷⁶ Még az év augusztusában a kínai fél Kvan Juo-fej ellentengernagy tolmácsolásában immár nyíltan helyezte kilátásba a katonai együttműködést Damaszkusszal.⁷⁷ Gesztusa a korábbiaknál is világosabban jelezte, hogy Peking kiket tekint Szíria legitim vezetőinek, egyúttal mennyire nem pártol egy nyugatbarát rendszerváltást az országban.

2017 őszével a hadszíntéren bekövetkezett kedvező fordulat Kínában is azt a meggyőződést erősítette, hogy az Aszad-rezsim bukásának veszélye elhárult és lehet építeni a rendszerrel fejlesztett kapcsolatokra. Ám igyekezett a nemzetközi partnerei számára minél elfogadhatóbb köntösbe öltöztetni a fejleményeket. A kínai retorika ettől kezdve Szíria újjáépítésének humanitárius dimenziókkal is bíró célját hangsúlyozta. Még 2017-ben Kína kilátásba helyezte 2 milliárd dollár befektetését a szíriai iparba.⁷⁸ 2018-tól pedig egyre gyakrabban merül fel, hogy az Övezet és Út kezdeményezés (BRI) keretében szerepet kaphat a majdani stabil szíriai állam. Mindez persze Aszad kormányának számításaival is összeegyeztethető, mely (az orosz mellett) különösen számít a kínai tőkére a reménybeli újjáépítés során.⁷⁹ Minthogy a nyugati szankciók fennmaradása mellett Damaszkusznak kevés lehetősége van külső forrásokhoz jutni, Peking egyre értékesebb partnerré válhat.

Kína gazdasági és biztonsági érdekei sajátos összefonódást mutatnak a Közel-Keleten, így Szíriában is. Ambíciói nem nagyok: biztosítani egy stabil és vele szemben barátságos szíriai rezsimet, mely megakadályozza a Kínával ellenséges terrorszervezetek támogatását a saját területén. Aszad rendszere jelenleg nagyon is érdekelt abban, hogy megfeleljen ezeknek az elvárásoknak, melyek az Izrael ellen tevékenykedő terrorszervezetek kérdését diplomatikusan mellőzik. Emellett Peking a BRI-be is bevonná az országot, az újjáépítés tekintetében azonban a nagy retorikai offenzíva ellenére ma visszafogottan mutatkozik. Noha Szíria továbbra sem bír stratégiai jelentőséggel számára, helyi befolyásának építéséhez ma minden korábbinál kedvezőbb feltételek állnak rendelkezésére.

⁷⁴ Wang Yi Proposes Five Principles to Facilitate a Political Settlement of Syrian Issue. [online], 2014. 01. 20. Forrás: Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China [2020. 09. 16.]

⁷⁵ Peter WOOD: Chinese Military Promises Aid to Syria. [online], 2016. 08. 22. Forrás: The Jamestown Foundation [2020. 09. 05.]

⁷⁶ China appoints first special envoy for Syria crisis. [online], 2016. 03. 29. Forrás: Reuters [2020. 09. 15.]

⁷⁷ WOOD: i.m.

⁷⁸ Guy BURTON: China and the Reconstruction of Syria. [online], 2018. 07. 28. Forrás: The Diplomat [2020. 09. 12.]

⁷⁹ Giorgio CAFIERO: China plays the long game on Syria. [online], 2020. 02. 10. Forrás: Middle East Institute [2020. 09. 12.]

Törökország

A szíriai konfliktusban Törökország fokozatosan vált egyre fontosabb szereplővé.⁸⁰ A zavargások kirobbanása más szomszédos államokhoz hasonlóan készületlenül érte Ankarát, amely három út közül választhatott: vagy 1) fenntartja az előző években kialakított jó kapcsolatot az Aszad-rezsimmel,⁸¹ esetleg 2) semleges álláspontot vesz fel, vagy pedig 3) a felkelők mellett kötelezi el magát. Noha a török külpolitika az első hónapokban a konfliktus eszkalálásának megelőzése érdekében arra törekedett, hogy politikai engedményekre vegye rá Damaszkuszt, azonban a tüntetésekre adott egyre erőteljesebb válaszok egyre komolyabb kritikát váltottak ki a török vezetés részéről, ami végül szakításhoz vezetett.⁸²

Ezzel együtt Ankara arra a megállapításra jutott, hogy más közel-keleti államokhoz (így Egyiptomhoz és Líbiához) hasonlóan, a felkelők fognak győzni, így már 2011 nyarán megindult a különböző csoportok támogatása, azonban ezek közül is mindinkább a Muszlim Testvériség emelkedett ki (hasonlóan az egyiptomi esethez, Mohamed Murszi elnöksége alatt Egyiptom Törökország egyik fontos szövetségesevé vált a régióban).⁸³

Ankara a szíriai konfliktus rövid – vagy legalábbis nem évekig elhúzódó – lezárásának érdekében az első években igyekezett nemzetközi szinten is nyomás alatt tartani az Aszad-rezsimet (propagálva a nemzetközi beavatkozás szükségességét, illetve a szíriai háború humanitárius válság jellegét), a rendszerellenes tábornak támogatást⁸⁴ és menedéket nyújtani (2013 elejéig viszonylag nagyvonalúan fogadta be a szíriai menekülteket, de 2016-ig nem is zárta le kapuit).⁸⁵

A török stratégiai tervekben 2013 nyarának vége hozott változást, miután Ankarának be kellett látnia, hogy a szíriai vegyifegyver-támadás után sem indult meg egy, az Egyesült Államok által vezetett koalíció az Aszad-rezsim megdöntésére.⁸⁶ Továbbá ekkora eldőlt, hogy a török határ mentén élő kurd közösség legfontosabb politikai és katonai szervezete a Kurdisztáni Munkáspárthoz (PKK) kötődő Demokratikus Unió Pártja (PYD) lett, amely egyre komolyabb biztonsági fenyegetést jelentett Ankarának. A PYD és a különböző felkelő csoportok között kirobbanó harcok emiatt nem keresztelték a török érdekeket, ahogy eleinte az Aszad és a kurd területek ellen támadást indító „Iszlám Állam” feltűnése sem.

Az „Iszlám Állam” 2014. őszi előretörése, főként a közvetlenül a török határ mellett lévő Kobane ostroma⁸⁷ hatott újfent a török stratégiára: mivel Ankara visszautasította a PYD támogatásának lehetőségét – ami miatt komoly zavargások robbantak ki a saját hátszögében –,⁸⁸ jelentős törés következett be a 2013 óta tartó békefolyamatban, miközben az Egyesült Államok pontosan az észak-szíriai kurd erőkben találta meg az „Iszlám Állam” ellen hatékonyan bevethető regionális partnert. Washington közeledése a kurdokhoz a következő években egyre mélyítette a bizalmi válságot a két NATO-tag között,⁸⁹ de megkötötte a sèvres-szindrómába⁹⁰ ágyazott vészharangokat is, amely a kisebbségi kérdésen keresztül az ország nagyhatalmak általi felosztásának emlékét idézte fel / lehetőségét vetítette előre.

Ebből kifolyólag az „Iszlám Állam” előretörése inkább közvetve hatott Ankara Szíria-politikájára. Ez így maradt még 2015 nyara után is, amikor elkezdődött a PKK, az „Iszlám Állam” és egyéb terrorszervezetek elleni háború. A fő csapásokat nem az „Iszlám Állam”, hanem a PKK kapta, mind Törökországon belül, mind kívül.

⁸⁰ Erről lásd részletesebben: EGERESI Zoltán: *Törökország Szíria-politikájának változása: a főbb dinamikák*. [online], 2020. Forrás: *KKI Elemzések*, E-2020/08. [2020. 09. 18.]

⁸¹ Törökország 2009-ben szabadkereskedelmi megállapodást kötött Szíriával, illetve több, magas szintű találkozó is megvalósult a felek között.

⁸² *Turkey issues „final word” to Syria*. [online], 2011. 08. 15. Forrás: Reuters [2020. 09. 18.]

⁸³ Christopher PHILLIPS: *Into the Quagmire: Turkey’s Frustrated Syria Policy*. [online], 2012. Forrás: Chathamhouse.org [2020. 09. 18.]

⁸⁴ A határ viszonylagos átjárhatósága miatt az első években jelentős számú külföldi harcos érkezett Törökországon keresztül Szíriába.

⁸⁵ EGERESI Zoltán: *Ki mit nyert? Több mint egy évvel a menekültügyi „megállapodás” után*. [online], 2017. 06. 19. Forrás: *SVKI Elemzések*, 2017/13. [2020. 09. 18.]

⁸⁶ Roman HOUËIX: *A history of the Syria chemical weapons ‘red line’*. [online], 2018. 04. 16. Forrás: France24 [2020. 09. 18.]

⁸⁷ *Battle for Kobane: Key events*. [online], 2015. 06. 25. Forrás: BBC [2019. 09. 18.]

⁸⁸ PÉNZVÁLTÓ Nikolett: *Délkelet-Törökország újra lángol*. [online], 2016. 06. 21. Forrás: *SVKI Elemzések*, 2016/8. [2019. 09. 18.]

⁸⁹ Aaron STEIN: *PKKistan: Brought to you by american close air support*. [online], 2015. 06. 22. Forrás: warontherocks.com [2019. 09. 18.]

⁹⁰ A fogalom az Oszmán Birodalom felosztását előíró 1920-as sèvres-i békeszerződésről kapta a nevét.

Törökország számára a szíriai lehetőségek beszűkülését Moszkva 2015. őszi beavatkozása hozta el, amely 2015. november végén egy, a török légerő megsejtető orosz Szu-24-es repülőgép lelövésében,⁹¹ majd pedig komoly gazdasági károkat okozó orosz szankciókban öltött testet. A török diplomáciának bő fél évbe került, hogy sikerüljön kiegyezni Oroszországgal, ami 2016 augusztusától újabb dinamikát adott az ankarai törekvéseknek: az Aszad-rezsim megbuktatása lekerült a napirendről, s az első számú biztonságpolitikai fenyegetéssé az Egyesült Államok által támogatott, s az „Iszlám Állam” ellenes harcban komoly sikereket elérő, az Eufráteszt nyugati irányba átlépő PYD lett. Ennek gyengítésére Törökország 2016 augusztusában indította első hadjáratát, melynek deklarált célja az „Iszlám Állam” kiszorítása volt a Dzsarabulusz és Azaz közötti területekről,⁹² azonban megakadályozta az afríni kurd kanton és a Manbidzsot elfoglaló kurd erők egyesülését is.

Törökország a következő, immár kifejezetten a kurd területek ellen irányuló támadását 2018 elején indította (Olajág hadművelet), melynek keretében elfoglalta Afrínt. A következő komolyabb hadműveletre (Béke Forrása hadművelet) 2019 őszén került sor, amikor mintegy 10 ezer km²-nyi területet foglaltak el az Eufrátesztől keletre, közvetlenül a török határ mentén, köszönhetően annak, hogy Trump amerikai elnök kivonta az addig a térségben állomásozó amerikai csapatokat. Noha nem tudták a török hadicélok teljes mértékben elérni, sikerült csapást mérni a kurd milíciákra – még akkor is, ha az amerikaiak távozása utáni hatalmi vákuumot Kelet-Szíriában is az oroszok foglalták el.

2016 közepétől kezdve a törökök szíriai mozgásterét alapvetően a Moszkvával folytatott tárgyalások alakították. A Putyinnal kötött kiegyezés azt jelentette, hogy Törökország mérsékelte a felkelők támogatását – vélhetően ennek a következménye volt Aleppó orosz és szír erők általi elfoglalása 2016 végén. Ankara 2017-ben az asztanai folyamat tagja lett; a folyamaté, amely Oroszország és Irán részvételével a szíriai konfliktus menedzselését volt hivatott elérni.⁹³ A következő években a 2017 tavaszán meghatározott de-eszkalációs zónák közül az egyik – a török határ közelében lévő Idlib tartomány és környéke – lett török érdekszféra. Azóta a szíriai erők orosz és iráni segítséggel elfoglalták a zónákat, kivételt – a jobbra az al-Káidához kapcsolódó radikálisok által uralt – Idlib tartomány képez.

A PYD-PKK jelentette fenyegetés mellett Idlib biztosítása nyert egyre nagyobb fontosságot Ankara számára. Ebben közrejátszott az oda zsúfolt több millió ember helyzete (s lehetséges továbbmenekülése Törökország irányába), a szíriai politika irányításában való részvétel megtartása, továbbá a területre összehúzóerőként működő dzsihádisták és radikális elemek fenyegetés kezelése. Ezek összességében azt eredményezték, hogy a meg-megújuló szíriai (orosz és iráni támogatású) offenzívák ellen Ankara mind diplomáciailag, legutóbb pedig katonailag is igyekezett fellépni.⁹⁴ Ennek példája a 2020 februárjában indított Tavasz Pajzs hadművelet volt, melynek pár napja alatt a török híradások szerint jelentős veszteségeket okoztak a szíriai erőknek, ugyanakkor ezalatt szenvedte el a török hadsereg a legnagyobb szíriai emberveszteségét is.⁹⁵

A 2020. március 5-én kötött fegyverszünet, amely a szíriai offenzíva végét jelentette, nem rendezte az idlibi terület sorsát, várhatóan a harcok újra ki fognak újulni. Eközben Törökország igyekszik csökkenteni a PYD jelentette fenyegetést, miközben a korábban elfoglalt területeken újjászervezi az életet, segíti a szíriai menekültek hazatelepődését, s egy kvázi török protektorátust hoz létre.

Irán

Irán számára Szíria különleges jelentőséggel bír, Teherán ennek megfelelően a kezdetektől fogva aktívan és kiterjedten vesz részt a szíriai polgárháborúban. Egyrésztől nagyon fontos a történelmi kötelék, közel négy évtizedes barátság fűzi össze a feleket, ami egykor az iraki–szíriai rivalizálás mentén kötött meg, napjainkra azonban igen szoros stratégiai szövetséggé formálódott: tulajdonképpen Szíria jelenti Teherán leghűségesebb arab állami partnerét a Közel-Keleten. Másrésztől Szíria geostratégiai kulcsfontosságú

⁹¹ Türk Jetleri, *sınırımızı ihlal eden Rus savaş uçağını düşürdü!* [online], 2015. 11. 24.] Forrás: Sözcü [2020. 09. 18.]

⁹² Oytun ORHAN: *Firat Kalkanı Harekatı'nın El-Bab Sınarı.* [online], 2016. 12. 22. Forrás: ORSAM [2020. 09. 18.]

⁹³ SZALAI Máté – WAGNER Péter: *A lezárás felé? A szíriai polgárháború megoldásának lehetséges körvonalai (5.) Reeszkaláció Kelet-Gútában és vegyifegyver-ellenes beavatkozás.* [online], 2017. Forrás: KKI Elemzések, E-2018/17. [2020. 09. 18.]

⁹⁴ EGERESI Zoltán: *Idlibtől Edirnéig: kettős válság a török határoknál.* [online], 2020. 03. 05. Forrás: SVKI Elemzések, 2020/5. [2020. 09. 18.]

⁹⁵ Bahar Kalkanı Harekatı nedir? Bahar kalkanı hareketından son dakika gelişmeleri. [online], 2020. 03. 02. Forrás: Milliyet [2020. 09. 18.]

területe központi szerepet tölt be Irán előretolt védelmi koncepciójában, biztosítja a szárazföldi összeköttetést Libanonnal (a Hezbollahnal), miközben kijutást kínál a mediterrán térségbe, valamint lehetőséget teremt az Izraellel szembeni új frontvonal megnyitására. Harmadrészről a szíriai szerepvállalásban rendkívül fontos szerepe van a vallási narratívának, így a „síita univerzum közepeként” Iránnak kötelessége a távoli síita rokonság megvédése, még inkább a síita iszlám számára becses és szent helyek (például Zeinab sírhelyének) megőrzése. Végül, a polgárháború meghatározó hadszíntere a tágabb szaúdi–iráni hidegháborúnak, így Teherán igyekszik minden erejét bevetve megtartani pozícióit és megnyerni a regionális hatalmi versengés „szíriai menetét”.⁹⁶

A 2011. márciusi tüntetések láttán Teherán rögvést támogatásáról biztosította Bassár el-Aszad elnököt a „külföldről inspirált felkelőkkel” szembeni küzdelmében. Teherán előbb a tiltakozások felszámolásához szükséges eszközök, források és technológiák (elsősorban kiberképességek) megosztásával igyekezett a damaszkuszi rezsim segítségére sietni.⁹⁷ Majd a polgárháború kibontakozásával egyre komolyabb katonai támogatást kezdett nyújtani, a Forradalmi Gárda Qudsz Erői közvetlen szerepet vállaltak a helyi fegyveres csapatok megszervezésében, így 2012 végére a reguláris hadsereget támogató közel 100 ezer fős Nemzeti Védelmi Erők létrehozásában, felfegyverzésében és kiképzésében. A biztonsági helyzet rosszabbodásával Teherán a Forradalmi Gárda szárazföldi csapatait is a hadszíntérre vezényelte a szír hadsereg logisztikai megsegítése érdekében. Továbbá támaszkodott a Hezbollah sokrétű tevékenységére, valamint az iraki, afganisztáni és pakisztáni síita harcosokból verbuvált zsoldosseregekre, melyek lényegében egy-egy Gárda-parancsnok irányítása alatt tevékenykedtek a harcmezőn.⁹⁸ Természetesen a kormányerőknek biztosított támogatások is egyre összetettebb formát öltöttek, így például hatékonyabb és tűzerősebb fegyvereket kínáltak fel.

A 2014-es genfi békekonferencia után, de még inkább a szunnita radikálisok (az „Iszlám Állam”) megszerveződését követően Irán a saját érdekeit fenyegetve érezve egyre jobban elköteleződött az Aszad-rendszer fegyveres megsegítése mellett (mert az elnök személyének megtartásában látták az egyetlen igazán életképes biztonsági garanciát). A Forradalmi Gárda a korábbiakhoz képest még szélesebb-mélyebb szerepet vállalt fel, egyfelől komoly segítséget nyújtott a szír hadsereg megreformálásához és újjászervezéséhez, különösképpen ahhoz, hogy a katonaság sikeresen tudott alkalmazkodni a városi gerilla harcmodorhoz. Másfelől jelentősen megemelte a harcoló katonák létszámát: a polgárháború csúcspontján, 2016 áprilisában körülbelül 6500–9200 iráni gárdista és milicista vett részt közvetlenül a küzdelmekben.⁹⁹ A Forradalmi Gárda alakulatai mellett még a reguláris hadsereg különleges egységeit is bevetették, ami jól szemléltette, hogy milyen széles a szíriai folyamatok alakításában résztvevő iráni intézmények köre. Az iszlám köztársaság (Oroszországgal karöltve) oroszlánrészt vállalt az ellenzéki fegyveres erők meggyengítésében és az elveszített területek visszaszerzésében, így többek között kulcsszerepe volt a stratégiai fontosságú (és szimbolikájú) Aleppó visszafoglalásában.¹⁰⁰

Az ellenzéki erők és a radikális iszlámisták legyőzését követően Irán lényegében kétirányú taktikát követ: egyfelől igyekszik szélesíteni a fegyveres jelenlétét (például Izrael ellensúlyozására állandó katonai bázisokat létesít), másfelől pedig megkísérli bővíteni a gazdasági-politikai szerepvállalását (például a milíciák a szociális segélyezésben és a politikai véleményformálásban is részt vesznek).¹⁰¹ Irán rendkívül összetett stratégiát folytat, szinte valamennyi társadalmi alrendszerben komoly feladatokat lát el, amelyekkel geopolitikai és társadalmi befolyási zónát törekszik kialakítani – legyen szó akár az oktatási rendszer megszervezéséről, az energiaipari befektetésekről, a pénzintézetek működtetéséről, a vallási központok felállításáról, vagy a lakhatási célú ingatlanfejlesztésekről. Teherán az elmúlt években különösen nagy erőket mozgósított a délkelet-szíriai Deir ez-Zór tartomány újjáépítése és stabilizálása érdekében. A terület egyfajta stratégiai átkelőnek számít, amelyet ellenőrizve könnyedebben mozgathatja a csapatait az

⁹⁶ Jubin GOODARZI: [Iran and Syria](#). [online], 2015. 10. 11. Forrás: The Iran Primer [2020. 10. 20.]

⁹⁷ Saeed Kamali DEGHAN: [Tehran Supports the Arab Spring ... but not in Syria](#). [online], 2011. 04. 18. Forrás: The Guardian [2020. 09. 20.]

⁹⁸ Hassan AHMADIAN – Payam MOHSENI: Iran's Syria Strategy: The Evolution of Deterrence. *International Affairs*, 95. évf., 2019/2, 344-348.

⁹⁹ Aniseh Bassiri TABRIZI – Raffaello PANTUCCI: Understanding Iran's Role in the Syrian Conflict. *RUSI Occasional Paper*, 2016. augusztus, 5.

¹⁰⁰ Ben HUBBARD: [Turning Point in Syria as Assad Regains All of Aleppo](#). [online], 2016. 12. 22. Forrás: The New York Times [2020. 09. 20.]

¹⁰¹ Ghaith AL-AHMAD: [Post-Conflict, How Will Iran Preserve Its Presence in Syria?](#) [online], 2019. 02. 01. Forrás: Atlantic Council [2020. 09. 20.]

iraki-szíriai határvidéken (például a légi csapások elkerülése végett), a nagyobb beruházásokat tekintve pedig lényeges szerepe lehet a kínai „egy út, egy övezet” koncepcióba illeszkedő tágabb gazdasági tervek jövőbeli megvalósításában is.¹⁰²

Időben előre tekintve Irán alapvetően a következő célokat tartja szem előtt a szíriai krízis megoldásakor. Egyrészt igyekszik a szunnita radikálisokat (például az an-Nuszra csoportot) teljes egészében visszaszorítani, mellőzni a béketárgyalásokon és kihagyni a rendezési forgatókönyvekből, mindazonáltal az „Iszlám Állam” maradványai még mindig komoly fenyegetést jelentenek és egyben hivatkozási alapot is adnak a milíciák szorosabb teheráni ellenőrzésére és irányítására. Másrészt törekszik megőrizni Szíria területi integritását és megerősíteni a központi kormány uralmát, elkerülni a föderatív államberendezkedés megszervezését, még inkább az ország „libanonizálását”, a vallási-etnikai közösségek mentén történő széttagozását (például a kurd autonómia létrejöttét), mindeközben a legrosszabbra készülve tudatosan erősíti a milíciák és más fél-állami szereplők jelenlétét, akikre támaszkodhat az esetleges „devolúciós” folyamatban. Végül pedig azon ügyködik, hogy fenntartsa Aszad elnök uralmát és megőrizze a létező-működő állami intézményeket (különösen a belbiztonság tekintetében), ugyanakkor igyekszik a stratégiai fontosságú déli területeken egyfajta „árnyékállamot” létrehozni, hogy az érdekeit érvényesíthesse, bárki is kerüljön az elnöki székbe.¹⁰³

Kilenc esztendővel a szíriai válság kirobbanását követően Irán „nyeresre” áll a polgárháborúban: sikerült az Aszad-rezsimet hatalomban tartani, a biztonsági intézményekben és a háborús gazdaságban pozíciókat szerezni, valamint harci tapasztalatokra szert tenni (például a távolsági hadviselés logisztikai ügyeit illetően). Ez azonban pürrhoszi győzelem. A szíriai beavatkozás valójában rettentően sokba kerül(t) Iránnak, legyen szó az emberi veszteségekről (több száz gárdista és több ezer milicista veszítette életét), a pénzügyi terhekről (becslések szerint 2012–2018 közt Teherán körülbelül 16 milliárd dollárt költött el erre a konfliktusra),¹⁰⁴ vagy a nemzetközi reputáción és társadalmi legitimitáción esett csorbákról (Iránt az Aszad-rezsim embertelen cselekedeteivel azonosítják, ami gyengíti az arab szimpátiát). Ráadásul az iszlám köztársaság mozgástere korlátok közé van szorítva, elsősorban a szövetséges Oroszország eltérő érdekei miatt (például a hadsereg természete és a politika működése tekintetében). A legnagyobb probléma azonban az, hogy Iránnak nincs igazi „exit stratégiája”: az Aszad-rendszer képtelen az ország egészét összefogni és a szunnita társadalmat integrálni, ezért Teheránnak (a rezsim nélkülözhetetlen pilléréként) még hosszú évekig jelen kell lennie Szíriában.¹⁰⁵

Az Öböl Menti Együttműködési Tanács (GCC) tagállamai

A szíriai polgárháború értelmezési kerete több változáson esett át az Öböl-államok számára.¹⁰⁶ Először a térségen átívelő kormány- és rezsimellenes tüntetési hullám, az „arab tavasz” részeként tekintettek a szíriai eseményekre, így óvatosan álltak hozzá. 2011 márciusára ugyanis a GCC rezsimjeinek figyelmét az előző hónapokban két, számukra veszélyes esemény – Hoszni Mubárak egyiptomi elnök február 11-i bukása és a szaúdi vezetésű beavatkozást is kiváltó bahreini destabilizáció – kötötte le, így a térségben zajló bármilyen kormányellenes mozgalomra gyanakvással tekintettek. Ennek köszönhetően az Öböl államai a saját biztonságukat féltve nem sorakoztak fel Aszad ellen rögtön (még akkor sem, ha a szíriai elnök Irán-barátságára veszélyforrásnak tekintettek), sőt, 2011 júliusában Szaúd-Arábia és Kuvait még 100 és 109 millió dollár értékű kölcsönt is nyújtott Damaszkusznak.

A következő hónapokban azonban – ahogy láthatóvá vált, hogy az Öböl-államok rezsimjei relatív biztonságban vannak – a GCC vezetői aktívan kezdtek el fellépni és pragmatikusan beavatkozni a térség különböző pontjain. Ez az Öböl-államok érdekeitől függően egyes országokban (például Jemenben) a fennálló rezsim támogatását, máshol (például Líbiában) az ellenzék pénzügyi és katonai támogatását jelentette. Szíriában a reálpolitikai számvetés utóbbi lehetőség felé vitte a kormányokat, hiszen a tüntetések nem érintették a GCC államainak belső biztonságát, köztársaságban (és nem monarchiában) történtek,

¹⁰² Hamidreza AZIZI: Iran's Multi-Faceted Strategy in Deir ez-Zor: From Fighting Terrorism to Creating a Zone of Influence. *SWP Comments*, 2020/15, 2020. március, 2-3.

¹⁰³ TABRIZI – PANTUCCI: i. m., 6-9.

¹⁰⁴ Seth G. JONES: [War by Proxy: Iran's Growing Footprint in the Middle East](#). [online], 2019. 03. 11. Forrás: CSIS [2020. 09. 20.]

¹⁰⁵ Thomas JUNEAU: Iran's Costly Intervention in Syria: A Pyrrhic Victory. *Mediterranean Politics*, 25. évf., 2020/1, 33-38.

¹⁰⁶ Will TODMAN: [Gulf States' Policies on Syria](#). [online], 2016. 10. Forrás: CSIS [2020. 09. 17.], 1-4.; Frederic WEHREY: [Gulf Calculations in the Syrian Conflict](#). [online], 2014. 06. 09. Forrás: Carnegie Endowment [2020. 09. 17.]

rádásul többségében szunnita támogatók voltak, és az Iránnal szövetséges, sítának tartott alevita Aszad-családdal szemben zajlottak. 2011 júliusában Katar vált az első arab állammá, amely visszahívta damaszkuszi nagykövetét, a következő hónapokban pedig Ománon kívül az összes Öböl-állam szakított a kormánnyal.

Az elhúzódó konfliktusban a GCC-államok fellépését a mai napig három tényezőhöz, vagyis az iráni befolyás növekedéséhez, a mérsékelt iszlamista hálózatok (elsősorban a Muszlim Testvériség) térhódításához, valamint a dzsihádisták csoportok fenyegetéséhez kapcsolódó biztonsági érdekek alakították. Mivel az Öböl rezsimeit eltérően ítélték meg ezeket a folyamatokat, ezért Szíria-politikájuk egyre távolodott egymástól. Szaúd-Arábia számára mind a három folyamat kihívásként jelent meg, de az első kettő vált prioritássá.¹⁰⁷ Ettől az állásponttól legtávolabb a katari államérdek állt, amely kifejezetten előnyösként tekintett a mérsékelt iszlamisták előretörésére, így Doha 2011 után igyekezett folyamatosan erősíteni a Muszlim Testvériség helyzetét az ellenzéken belül. Erre válaszul Rijád a saját szövetségesi hálózatát igyekezett támogatni. Ez a két Öböl-állam közötti versengés nagymértékben hozzájárult a Katar és szomszédjai közötti 2014-es és 2017-es válsághoz, valamint a szíriai ellenzék széttöredezéséhez.

Szaúd-Arábiától és Katartól eltérően a többi Öböl-állam nem vált meghatározó szereplővé a szíriai polgárháborúban, ami több okra vezethető vissza. Egyrészt a konfliktus nem vált prioritássá a belpolitikai és gazdasági kihívásokkal is küzdő Bahrein, Kuvait vagy Omán számára, amelyek így szűkös erőforrásaikat – különösen a 2014-es olajárzuhanást követően – más célokra fordították. Másrészt, ahogy a szíriai konfliktus vallási dimenziója egyre inkább erősödött (az „Iszlám Állam” megjelenésével és az iráni jelenlét növekedésével), az Öböl-államok számára erősödött az ösztönzés a kimaradásra, hiszen a szektáriánus feszültségek növekedése könnyen okozhat belső biztonsági kihívást a jelentős méretű síita közösséggel (vagy az Egyesült Arab Emírségek és Omán esetén iráni gazdasági kapcsolatokkal) rendelkező államok számára. Harmadrészt az évek múltával az ellenzék egyre radikálisabbá vált, erősödtek a dzsihádisták és szélsőséges iszlamista csoportok, ezek pedig nem jelentettek vonzó partnert például az Emírségek számára. Abu Dhabi kifogásolta is többször szövetségese, Szaúd-Arábia Aszad-ellenes politikáját, ami hozzájárult a hálózatok megerősödéséhez.

Az „Iszlám Állam” térfoglalása 2014-ben nem jelentett igazán határozott fordulópontot a GCC államaiban Szíria-politikájában.¹⁰⁸ Egyrészt a dzsihádisták hálózat szíriai és iraki magszervezete csak egyike volt a polgárháborúban harcoló csoportoknak, amelyek ráadásul iráni szövetségesekkel szemben is fellépett. Másrészt a Katar és Szaúd-Arábia által támogatott csoportok (például az Ahrám al-Sám vagy a Dzsaís al-Iszlám) gyakran együttműködtek a helyi al-Káidához vagy „Iszlám Államhoz” kötődő csoportokkal. Harmadrészt ugyan az „Iszlám Állam” „globális kalifátusa” (vagyis terrorista hálózata) fenyegetést jelentett az arab monarchiák számára¹⁰⁹ merényletek elkövetésével és mintegy 3000–3500 állampolgár toborzásával,¹¹⁰ a GCC döntéshozói elkülönítették a szíriai magszervezet fenyegetését a hálózat fenyegetésétől, és elsősorban utóbbi ellen léptek fel.¹¹¹ Hivatalosan Szaúd-Arábia, Bahrein, az Egyesült Arab Emírségek és Katar is csatlakozott az amerikai vezetésű,¹¹² „Iszlám Állam”-ellenes koalícióhoz, de ez inkább csak szimbolikus mértékű volt.¹¹³ A nemzetközi közösség nyomására ezen túl az Öböl-államok (különösen Katar és Kuvait) felléptek a dzsihádisták pénzforrásainak elzárása érdekében, majd pedig szaúdi vezetéssel (ománi távolmaradás mellett) létrehozták a Muszlim Katonai Szövetség a Terrorizmus Elleni Harcért elnevezésű együttműködést.

¹⁰⁷ Ráadásul Irán és a Muszlim Testvériség (MT) relatív fontossága is változott: a MT előretörése során, 2011–2013 között a mérsékelt iszlamizmus látványosabb fenyegetésnek látszott Rijádból, ugyanakkor az egyiptomi „testvérek” és Mohamed Murszi bukása után már Irán vált a fő fenyegetéssé. Ez a trend csak folytatódott a 2015-ös uralkodóváltás következtében.

¹⁰⁸ A kérdéshez lásd: ARANY Anett – N. RÓZSA Erzsébet – SZALAI Máté: *Az Iszlám Állam Kalifátusa*. Osiris, Budapest, 2016, 264–270.

¹⁰⁹ Különösen annak arab-félszigeti szervezete, a Vilájet al-Haramajn („A két szent hely tartománya”).

¹¹⁰ Richard BARRETT: *Beyond the Caliphate: Foreign Fighters and the Threat of Returnees*. [online], 2017. 10. Forrás: The Soufan Center [2020. 09. 17.]

¹¹¹ Az egyes kormányok belbiztonsági fellépéséről lásd: Najah AL-OTAIBI: *Terror Overseas: Understanding the GCC Counter Extremism and Counter Terrorism Trends*. [online], 2018. 02. Forrás: The Henry Jackson Society [2020. 09. 17.]

¹¹² Giorgio CAFIERO – Alex STOUT: *Qatar and the Islamic State*. [online], 2015. 12. 08. Forrás: LobeLog [2020.09.17.]

¹¹³ Ennek egyik oka vélhetően a társadalom támogatottságának korlátozottsága vagy hiánya volt. Szaúd-Arábiával kapcsolatban lásd: *Isztílác al-Ra’j al-ġám al-ġarabi haúla al-Taháluf al-Dúalíf dad Tanzím Dá’is*. [online], 2014. 11. 13. Forrás: Arab Center for Research & Policy Studies [2020. 09. 17.]

A szíriai ellenzék 2016 vége óta tartó látványos meggyengülése, a szíriai kormány helyzetének stabilizálása, valamint a török befolyás folyamatos növekedése arra készítette az Öböl-államokat, hogy változtassanak Szíria-politikájukon.¹¹⁴ A szaúdi és katarai támogatás intenzitása csökkenni kezdett, az Aszad-ellenes retorika tompult (az Emírségek vissza is állította a diplomáciai kapcsolatokat Damaszkusszal), és láthatóan elindultak a számítások a szíriai újjáépítésben való részvétellel kapcsolatban. Ez nem csak a GCC-államok elmúlt években látható, a gazdasági befolyásra építő külpolitikájának alkalmazása lenne, de a rijádi kalkulációk szerint az Öböl-államok gazdasági részvétele korlátozhatná az országban meglévő iráni befolyást. A folyamatot erősítette a 2019 második felében elinduló tapogatózás az Iránnal való feszültségek csökkentésére. Ez a stratégiai változás ugyanakkor egyelőre még nem hozott kézzelfogható eredményt, amelynek fő okát – a meglévő politikai feszültségek és az újjáépítés lassú megindulása mellett – az amerikai szankciós politika jelentette. A 2020 júniusában életbe lépett ún. Caesar-törvény célja a pénzügyi kényszerintézkedésekkel elrettenteni minden gazdasági szereplőt az Aszad-kormánnyal való együttműködéstől. Az ettől való félelem egyelőre felülírta a Szíriába történő lehetséges befektetések politikai és gazdasági érdekeit.

Izrael

Izrael biztonsága szempontjából a szíriai polgárháború meglehetősen ambivalens helyzetet teremtett. Az ország ugyanis az 1980-as évek óta viszonylag stabil és kedvező biztonságpolitikai és geostratégiai környezettel rendelkezett: az arab–izraeli szembeállítás és ellentét jelentősen gyengült, a zsidó állam a 2000-es évek második felére egy jól működő biztonsági zónát alakított ki a nem állami típusú fenyegetésekkel szemben, illetve Tel-Aviv a térség meghatározó hatalmaival – így Egyiptommal, Törökországgal és Jordániával – is békés és együttműködő kapcsolatot tudott kialakítani. Az „arab tavasz” kezdeti eseményei abból a szempontból is kedvezőnek bizonyultak az ország számára, hogy háttérbe szorították az arab–izraeli ellentét tematikáját a megmozdulások által érintett társadalmak politikai közbeszédében, illetve tovább csökkentették a térségbeli állami és nem állami szereplők fenyegetését is, mivel azok elsősorban saját országaik belső változásaival és az elhúzódó polgárháborúkkal voltak elfoglalva.¹¹⁵ A szíriai polgárháború ugyanakkor óvatosságra is intette az izraeli vezetést.¹¹⁶ Északkeleti szomszédjával a hidegháborút követően sem sikerült békét kötnie, a Golán-fennsík biztonságával kapcsolatban pedig növekedett a társadalmi elvárás,¹¹⁷ emellett Szíria libanoni aktivitása, a Szíria és Irán közötti szövetség, illetve az általuk támogatott Hezbollah tevékenysége számos alkalommal vezettek feszültségekhez.

Bár első pillantásra az Aszad-rezsim esetleges bukása, ezáltal a szíriai–iráni tengely gyengülése alapvetően kedvezőnek tűnhetett Tel-Aviv szempontjából, sőt valójában az „Iszlám Állam” felemelkedése sem jelentett kezelhetetlen kihívást az ország biztonságára nézve, azonban számos más szempontból aggodalomra is bőven adtak okot a szomszédságban zajló harcok.¹¹⁸ Ezek közül Izrael legfőbb ellenfelének – az Aszad-rendszer legfontosabb térségbeli szövetségésének –, Iránnak, illetve a Teherán által támogatott Hezbollahnak a polgárháborúban betöltött növekvő és egyre aktívabb katonai szerepe volt az egyik legfontosabb kihívás. Ez ugyanis tovább javította Irán pozícióit (immár Izrael közvetlen környezetében), illetve tovább erősítette a síita hatalom regionális befolyását is.¹¹⁹ Ugyancsak komoly problémát rejtett magában az izraeli vezetés számára a polgárháborúnak az a forgatókönyve, amely egy olyan instabil Szíriát vetített előre, ahol a zsidó állam létét megkérdőjelező radikális iszlamista fegyveres csoportok is meghatározó szerephez juthatnak.¹²⁰ Végül látnunk kell azt is, hogy Tel-Avivnak – amely hivatalosan nem

¹¹⁴ Joseph DAHER: *Syria, the Gulf, and Reconstruction – What Possible Future?* [online], 2020. 04. 25. Forrás: Journal of Middle Eastern Politics and Policy [2020. 09. 17.]

¹¹⁵ Benedetta BERTI: *Israel and the Arab Spring: Understanding Attitudes and Responses to the "New Middle East"*, [online], 2013. március. Forrás: fpri.org [2020. 09. 27.]; N. RÓZSA Erzsébet: *Az arab tavasz. A Közel-Kelet átalakulása*. Osiris-KKI, 2015. 197.

¹¹⁶ *Turmoil in Syria and the regional consequences*. [online], 2011. 05. 25. Forrás: carnegieendowment.org [2018. 09. 27.]; *Israel's Interests and Options in Syria*, [online], 2016. Forrás: rand.org [2018. 09. 27.], 1–17.

¹¹⁷ William CUBBISON: *What Do Israelis Think About the Golan Heights?*, [online], 2019. 03. 31. Forrás: idi.org.il [2020. 09. 27.]

¹¹⁸ NÉMETH Bence – SZALAI Máté: *A lezárás felé? A szíriai polgárháború megoldásának lehetséges körvonalai (3.) A regionális szereplők céljai és érdekei: Izrael és GCC*, [online], 2017. Forrás: KKI Elemzések [2020. 09. 27.]

¹¹⁹ Larry HANAUER: *Israel's Interests and Options in Syria*, [online], 2016. Forrás: rand.org [2020. 09. 15.]; *Iran and Israel: Tensions Over Syria*, [online], 2019. 06. 05. Forrás: fas.org [2020. 09. 15.]

¹²⁰ Itamar RABINOVICH: *Israel's view of the Syrian crisis*. [online], 2012. 11. Forrás: brookings.edu [2020. 09. 15.]; Larry HANAUER: *Israel's Interests and Options in Syria*, [online], 2016. Forrás: rand.org [2020. 09. 15.]

volt résztvevője a szíriai eseményeknek (sőt ezt mindvégig erőteljesen hangsúlyozta is¹²¹) – igen korlátozottak voltak az eszközei a konfliktus alakítására és végkimenetelének befolyásolására. Nem véletlen tehát, hogy Izrael 2012 és 2018 között hivatalosan csak a polgárháborúban megsérült civileknek nyújtott segítséggel, nem nyilvánosan és nem hivatalosan viszont 2012-től a Hezbollah szíriai állásai és utánpótlási útvonalai ellen végrehajtott rakétatámadásokkal (amit csak 2017 végén ismert el),¹²² illetve 2013 januárjától – az *Operation Chess* keretében – a Szíriában tevékenykedő iráni erők bombázásával vett részt a konfliktusban.¹²³

Ellentmondásos hatással járt az izraeli biztonságra Oroszországnak a szíriai katonai eseményekbe való 2015-ös bekapcsolódása is. Egyfelől ugyanis kedvezőnek volt tekinthető, hogy Moszkva hozzájárult a szíriai helyzet stabilitásához, hogy – elismerve Tel-Aviv biztonsági igényeit és a régió stabilitásában betöltött szerepét – közvetítőként, sőt nyomásgyakorlóként léphetett fel Izrael és a síita erők között, hogy a szíriai probléma elősegítette a Tel-Aviv és Moszkva közötti kapcsolatok stratégiai partnerség felé való elmozdulását, illetve hogy a síita tábor szíriai megerősödése a korábbiaknál nyitottabbá tette a térség szunnita államait az Izraellel való együttműködés elmélyítésére. Másfelől viszont az orosz fellépés egyértelműen megerősítette a Tel-Avivval szembenálló radikális síita tábor (Irán-Hezbollah-Szíria) pozícióit Izrael közvetlen közelében, sőt katonai és hírszerzési képességeiket is növelte az oroszokkal kialakított szövetség, különösen a Szíriába telepített modern orosz fegyverrendszerekhez való hozzáférés révén.¹²⁴

Az orosz–izraeli kapcsolatok intenzitásának növekedését jól jelzi, hogy Benjamin Netanjahu izraeli miniszterelnök 2015-től napjainkig tíz alkalommal is találkozott Putyin orosz elnökkel, és e találkozókön a szíriai polgárháború volt a legfontosabb kérdés.¹²⁵ Az izraeli diplomácia sikerét pedig az a 2018. májusi megállapodás mutatja, melyben az izraeli kormányfő beleegyezett abba, hogy Aszad szíriai elnök hadserege visszatérjen a Golán-fennsík szíriai területeire, cserébe azért, hogy Moszkva távol tarja az iráni katonákat és a Hezbollah fegyvereseit Izrael határaitól.¹²⁶

A szíriai polgárháború átmeneti közeledést idézett elő Ankara és Tel-Aviv között is.¹²⁷ A török–izraeli kapcsolatok – melyet török részről alapvetően a zsidó állam és az Egyesült Államok szövetségének ankarai kritikája, a török társadalom palesztin-szimpatiaja, Ankara vezető szerepre törekvése az iszlám államok körében, továbbá az a török meggyőződés befolyásolt, hogy az izraeli vezetés támogatja a PKK-t,¹²⁸ izraeli részről pedig a Hamász török támogatása határozott meg – a 2010. május 31-i Mavi Marmara incidenst¹²⁹ követően kerültek mélypontra. Bár Netanjahu kormányfő 2013 márciusában bocsánatot kért Ankarától és

¹²¹ Amos YADLIN: [Russia in Syria and the Implication for Israel](#). [online], 2016. 07. 02. Forrás: inss.org [2020. 09. 27.]

¹²² Ken DILANIAN – Courtney KUBE: [U.S. officials confirm Israel hit Syria after suspected Ghouta chemical attack](#). [online], 2018. 04. 09. Forrás: nbcnews.com [2020. 09. 15.]

¹²³ Judah Ari GROSS: [IDF reveals 'Operation Chess,' its effort to keep Iranian reprisals in check](#). [online], 2018. 05. 11. Forrás: timesofisrael.com [2020. 09. 15.]

¹²⁴ Amos YADLIN: [Russia in Syria and the Implication for Israel](#). [online], 2016. 07. 02. Forrás: inss.org [2020. 09. 27.]

¹²⁵ Holly YAN – Greg BOTELHO: [Netanyahu visits Putin amid concerns about Russian involvement in Syria](#). [online], 2015. 09. 21. Forrás: cnn.com [2020. 09. 26]; [Meeting with Prime Minister of Israel Benjamin Netanyahu](#). [online], 2016. 04. 21. Forrás: kremlin.ru [2020. 09. 26]; Raphael AHREN: [Netanyahu heads to Moscow for fourth Putin parley in a year](#). [online], 2016. 06. 06. Forrás: timesofisrael.com [2020. 09. 26]; Raphael AHREN: [Netanyahu arrives in Moscow for talks on Iranian 'terror,' Syrian peace](#). [online], 2017. 03. 09. Forrás: timesofisrael.com [2020. 09. 26]; Alexander FULBRIGHT: [Netanyahu meets Putin to share secret intel on Iran threat](#). [online], 2017. 08. 23. Forrás: timesofisrael.com [2020. 09. 26]; Noa LANDAU: [Netanyahu Heads to Moscow to Meet Putin: Iran Trying 'To Turn Lebanon Into One Big Missile Site'](#). [online], 2018. 01. 28. Forrás: haaretz.com [2020. 09. 26]; Juliane HELMHOLD: [Netanyahu meets Putin in Moscow, attends victory day ceremony](#). [online], 2018. 05. 09. Forrás: jpost.com [2020. 09. 26]; Herb KEINON: [Soccer diplomacy: Netanyahu and Putin to discuss Iran, Syria at World Cup](#). [online], 2018. 07. 04. Forrás: jpost.com [2020. 09. 26]; Herb KEINON: [Netanyahu lands in Moscow for meeting with Putin over Syria](#). [online], 2019. 02. 17. Forrás: jpost.com [2020. 09. 26]; Herb KEINON: [On the eve of voting, Netanyahu in Sochi praises cooperation with Russia](#). [online], 2019. 09. 12. Forrás: jpost.com [2020. 09. 26].

¹²⁶ Alexander FULBRIGHT: [Israel, Russia said to reach secret deal on pushing Iran away from Syria border](#). [online], 2018. 05. 28. Forrás: timesofisrael.com [2020. 09. 26]

¹²⁷ Murat ÜLGÜL: [The Decline of the 'Syrian Effect' in Turkish-Israeli Relations](#). *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 16, No. 62, 2019, 135–148. DOI:10.33458/uidergisi.588957

¹²⁸ Hasan KOSEBALABAN: [The Crisis in Turkish-Israeli Relations: What Is Its Strategic Significance?](#) *Middle East Policy*, 17. évf., 2010/3. 36–50.

¹²⁹ Ekkor a Gázai-övezettel szembeni izraeli blokádnak ellenére az övezetbe tartó flottilla részeként hajózó Mavi Marmara nevű segélyszállító hajót izraeli katonák támadták meg, s a rajtaütésnek kilenc halálos áldozata volt, köztük nyolc török.

az áldozatok családjaitól is az incidens miatt, amit Erdoğan elnök el is fogadott, a két ország közötti kapcsolatok viszonylagos normalizálására csak 2016 júniusában került sor.¹³⁰ Ennek eredményeként a két ország ismét nagyköveteket nevezett ki egymás fővárosába. A két ország közötti alapvető nézeteltérések azonban továbbra is fennmaradtak, sőt Donald Trump elnöksége alatt számos kérdés (például az amerikai nagykövetség Jeruzsálembé költöztetése) kapcsán el is mélyültek. 2018 májusa óta ismét nem állomásoztatnak nagykövetet egymás országában. Ami a szíriai polgárháborút illeti, a legfontosabb választóvonalat az jelenti a két fél között, hogy míg Izrael Irán növekvő befolyása felől, Törökország a kurd kérdés alakulása szempontjából közelíti meg a kérdést.¹³¹ Ennek megfelelően mindkét ország katonai aktivitását is e szempontok határozzák meg Szíriában napjainkban is.¹³²

Libanon

Libanon a szíriai konfliktusban, főleg a korai években leginkább elszenvedője volt az eseményeknek, közel sem az alakítója. Az „arab tavasz” hatására Szíriában és Libanonban is jelentős tüntetéssorozatokra került sor, amelyek mindkét esetben a fennálló rendet veszélyeztették.¹³³ A zavargások a két államban emberéleteket követelő összecsapásokká alakultak, viszont a szíriai megmozdulásoknak egyértelműen nagyobb volt a társadalmi bázisa. A szíriai konfliktus első szakasza (2011–2014) Libanon számára azt jelentette, hogy a saját területén is fegyveres csoportok, vallási milíciák csaptak össze egymással.¹³⁴ (A vallás tekintetében jelentős törésvonalak figyelhetők meg az országban: a népesség 30,6%-a a szunnita iszlámot, 30,5%-a pedig a síita iszlámot követi, míg a lakosság 33,7%-a keresztény vallású.)¹³⁵ A szomszédos polgárháború hatása a különböző libanoni csoportokra is áttért. A bejrúti kormány egyik legnagyobb kihívása ebben az időszakban az volt, hogy megpróbálja a saját határ menti területeit megvédeni, és elcsendesíteni a harcokat. A libanoni szunniták sorait megerősítették a Szíriából átszivárgó radikális fegyveresek is. Ez a Hezbollah pozícióját veszélyeztette, és mondhatni nyílt háborút vívtak egymással a felek, amit a hivatalos libanoni fegyveres erők legtöbbször csak bénultan figyeltek.¹³⁶ Egy másik kihívás, amivel az államnak meg kellett birkóznia a korai időszakban, a menekültkérdés volt. Az 5,5 milliós népességű ország¹³⁷ már eleve közel háromszázezer Palesztinából érkezettnek adott menedéket, amikor megérkeztek a határra a szír állampolgárok is. Libanon saját becslései szerint körülbelül 1,5 millió szíriai menekültet fogadott be 2019-ig bezáróan, ami számos nehézséget okozott.¹³⁸

A szíriai konfliktus további szakaszaiban szintén védekezésre kényszerült a libanoni állam. A Hezbollah persze „saját jogán” részt vett, és részt is vesz a konfliktusban, de ez ellen pár kommunikációs csörtén kívül a bejrúti kormány általában nem emelte fel a hangját. A síita közösségekre alapozó Hezbollah ekkor már aktív, támadó fél volt, aki nem csak a saját területét védi, hanem képes véghez vinni nagyszabású offenzívákat a szalafi dzsihádisták, főleg a Nuszra Front (2016-tól Dzsabhat Fatah as-Sám, 2017-től Haj'at Tahrir as-Sám), és más szunnita milíciák ellen, már Szíriában is.¹³⁹ A 2014–2017-ig tartó szakaszban egyfajta munkafelosztást is megfigyelhettünk a bejrúti kormány és a Hezbollah között. A hivatalos állami haderő az ellenséges milíciák által ellenőrzött területeket foglalta vissza, miközben a Hezbollah úgymond

¹³⁰ Barbara OPALL-ROME: [Israel, Turkey Announce Reconciliation Deal](#). [online], 2016. 06. 27. Forrás: defensenews.com [2020. 09. 29.]

¹³¹ Murat ÜLGÜL: [The Decline of the 'Syrian Effect' in Turkish-Israeli Relations](#). *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 16, No. 62, 2019, 135-148. DOI:10.33458/uidergisi.588957

¹³² [Izrael újabb légitámadást mért szíriai katonai célpontokra](#). [online], 2019. 07. 01. Forrás: index.hu [2020. 09. 25.]; [A szíriai támadásokkal Izrael félreérthetetlen üzenetet küld Iránnak](#). [online], 2019. 11. 21. Forrás: neokohn.hu [2020. 09. 25.]; LÁSZLÓ DÁVID: [Kockázatosak a Szíria feletti légi csaták](#). [online], 2020. 02. 07. Forrás: magyarnemzet.hu [2020. 09. 25.]; [Szíria: Az izraeli támadásban két katona és egy civil meghalt, nyolc pedig megsebesült](#). [online], 2020. 09. 01. Forrás: izraelinfo.com [2020. 09. 25.]; EGERESI Zoltán: [Törökország Szíria-politikájának változása: a főbb dinamikák](#). [online], 2020. 01. 21. Forrás: kki.hu [2020. 09. 25.]

¹³³ Khaled Yacoub OWEIS – Suleiman AL-KHALIDI: [Pro-democracy protests sweep Syria, 22 killed](#). [online], 2011. 04. 08. Forrás: Reuters [2020. 09. 16.]; Meris LUTZ: [Lebanon: Thousands rally against sectarian leaders](#). [online], 2011. 03. 20. Forrás: Los Angeles Times [2020. 09. 16.]

¹³⁴ William YOUNG – David STEBBINS – Bryan A. FREDERICK – Omar AL-SHAHERY: *Spillover from the conflict in Syria*. RAND Corporation, Santa Monica, California, 2014, 25-26.

¹³⁵ CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY: [Lebanon](#). [online], 2020. 08. 12. Forrás: cia.gov [2020. 09. 16.]

¹³⁶ YOUNG – STEBBINS – FREDERICK – AL-SHAHERY: i. m., 26-27.

¹³⁷ CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY: i. m.

¹³⁸ [Lebanon](#). [online], 2020. Forrás: Anera [2020. 09. 16.]

¹³⁹ Aurélie DAHER: [Hezbollah and the Syrian conflict](#). [online], 2015. 10. 04. Forrás: mei.edu [2020. 09. 16.]

a „probléma gyökerét kezelte” azzal, hogy konkrétan Szíria területén is támadta a saját, és persze az Aszad-rezsim ellenségeit. A leghíresebb eset, amely például szolgál a kormány tehetetlenségére, az Arszal ostroma volt 2014 augusztusában. A Nuszra Front és az „Iszlám Állam” harcosai egy vezetőjük letartóztatásának ürügyén elfoglalták az északkelet-libanoni Arszal városának egyes részeit. A hivatalos hadsereg innentől igyekezett stabilizálni a környező és újonnan felszabadított területeket, ami még hosszú évekig nem sikerült. Végül katonai győzelem hiányában, a libanoni fegyveres erők 2017 nyarán egyeztek meg a Nuszra Front fegyvereseivel a város és a környező területek átadásáról, cserébe a radikálisok szabad elvonulási jogáért Szíria felé.¹⁴⁰ Libanon háborús szerepe hivatalosan lényegében ekkor ért véget. A fegyveres erők leginkább akkor értek el sikereket, amikor több oldalról bekerítve, a Hezbollah harcosaival és a szír kormányerőkkel együtt támadtak. A libanoni székhelyű Hezbollahnak viszont korántsem ért véget a háború, és szakértők szerint a szervezet felbecsülhetetlen mértékben járult hozzá Bassár el-Aszad szíriai elnök katonai sikereihez.¹⁴¹

Összegezve, Libanon a szíriai konfliktus alatt passzív, elszenvető szerepben volt. Reális célokat kitűzve kellő idővel viszont képes volt legalább a területi veszteségeket elkerülni, de a menekültkérdés és a Hezbollah további erősödése csak tovább gyengítette a bejrúti kormányt.

Jordánia

A Jordán Hasemita Királyság kiemelt külpolitikai céljai közé tartozik a béke és stabilitás elősegítése a szomszédos Szíriában. Ebből kifolyólag Szíriával kapcsolatos külpolitikáját az elmúlt kilenc évben egyrészt a konfliktus Jordániára való áttérése, másrészt az ország területén élő több százezer (az UNHCR adatai szerint 658.156 regisztrált)¹⁴² szíriai menekült helyzete, valamint az ország főbb szövetségeseihez való alkalmazkodás (Egyesült Államok és Öböl-menti arab államok).

A kezdeti időszakban (2011–2014) a konfliktus áttérése miatt féltették Ammán Szíriával kapcsolatos stratégiáját. Az „arab tavasz” eseményei 2011 első hónapjaiban ugyanis Jordániát is elérték. Bár II. Abdullah király különböző reformígérettel sikeresen lecsillapította az elégedetlenkedőket, az országban meglévő szociális feszültségek továbbra is kihívást jelentettek a monarchia számára. Részben ebből fakadóan is, Jordánia igencsak mérsékelten reagált a szomszédos országban kibontakozó polgárháborúra. A szíriai konfliktus kezdetétől fogva jelentős problémát jelent Ammán számára az országba érkező több százezer szíriai menekült (2013-ban 420 ezerre becsülték az országban tartózkodó szíriaiak számát),¹⁴³ illetve az ország északi, Szíriával szomszédos határvonalának a védelme. Habár kisebb összecsapásokra is sor került a jordán határőrök és a szíriai kormányerők között, Ammán elsősorban a szíriai harcokban megjelenő radikális iszlamista csoportok aggasztották.¹⁴⁴ A Királyság vezetése elsősorban attól félt, hogy a belső feszültségektől (rossz gazdasági helyzet, a politikai reformok elmaradása stb.) terhelt országban könnyen megerősödhetnek a Szíriából átszivárgó szélsőséges csoportok. 2012 októberében komolyabb tűzharc bontakozott ki a jordán erők és a Szíriába illegálisan bejutni kívánó szalafi szélsőségesek között.¹⁴⁵ Ebből fakadóan a szélsőséges iszlamistákkal szembeni fellépést Jordánia kiemelt prioritásként kezelte (és kezeli mind a mai napig), aminek keretében támogatásban részesítette a Dél-Szíriában jelenlévő mérsékelt Aszad-ellenes erőket. Ezen csoportok közé tartozott a dél-szíriai Deraa környékét ellenőrző Déli Front is.¹⁴⁶

Az „Iszlám Állam” szíriai és iraki megerősödése arra készítette a hasemita királyságot, hogy nagyobb erőkkel vegyen részt a szomszédos országokban zajló terrorizmus elleni küzdelemben. Ennek következtében Ammán 2014 őszétől aktív résztvevője lett az „Iszlám Állammal” szembeni nemzetközi fellépésnek (*Operation Inherent Resolve*)¹⁴⁷ és légitámadásokat is végre hajtottak az „Iszlám Állam” szíriai erőivel szemben. Miután az „Iszlám Állam” harcosai 2015 elején Rakka mellett elfogták és élve megégették Moáz al-

¹⁴⁰ CIVIL SOCIETY KNOWLEDGE CENTER: [Arszal Conflict](#). [online], 2017. december. [2020. 09. 16.]

¹⁴¹ Sahar ATRACHE: [How Hezbollah is changing the war in Syria – and vice versa](#). [online], 2014. 06. 06. Forrás: International Crisis Group [2020. 09. 16.]

¹⁴² UNHCR: [Operation Portal Refugee Situation: Jordan](#). [online], 2020. 08. 04. Forrás: unhcr.org [2020. 09. 16.]

¹⁴³ Jeremy M. SHARP: [Jordan: Background and U.S. Relations](#). [online], 2013. 03. 01. Forrás: refworld.com [2020. 06. 16.], 5.

¹⁴⁴ Uo., 6.

¹⁴⁵ Ranya KADRI – Jodi RUDOREN: [Jordanian Soldier Killed in Syrian Border Clash](#). [online], 2012. 10. 22. Forrás: NYTimes [2020. 09.16.]

¹⁴⁶ SHARP: i.m., 4-5.

¹⁴⁷ SHARP: i.m., 1.

Kaszászbe jordániai pilótát, Abdullah király fokozta a terrorszervezet szíriai állásaival szembeni légcsapásokat.¹⁴⁸ Mindezzel párhuzamosan, 2015 augusztusában már 630.224 szíriai menekültet tartottak számon az országban. Legtöbb szövetségesétől eltérően (Egyesült Államok, Öböl-menti arab országok), Jordánia nem ítélte el Oroszország szíriai beavatkozását.¹⁴⁹ Szergej Lavrov orosz külügyminiszter 2015 októberében arról beszélt, hogy megállapodás született Moszkva és Ammán között a szíriai katonai műveletek koordinálásáról.¹⁵⁰

Mivel a szíriai béke megteremtése és a menekültkérdés megoldása mind a mai napig a legfőbb prioritása az ammáni külpolitikának, ezért az elmúlt években Jordánia támogatta az Aszad-rezsim és a mérsékelt szíriai ellenzék közötti tárgyalásokat. Jordánia maga is tagja volt a két fél közötti tárgyalásokat elősegíteni kívánó *Szíriát Támogató Nemzetközi Csoportnak (International Syria Support Group)*.¹⁵¹ 2017-ben Jordánia üdvözölte az ország északi határa mentén létrehozandó dél-szíriai de-eszkalációs zónát (ami Deraa környékét fedte le), ugyanis ez védelmet biztosított volna a területen tevékenykedő, Ammán által is támogatott mérsékelt lázadó csoportok számára. Ugyanakkor a későbbiekben nem lépett fel a területet visszafoglaló szíriai kormányerőkkel szemben.

Miután a damaszkuszi kormány visszaszerezte a Jordániával határos dél-szíriai területek feletti ellenőrzést, Ammán megkezdte az Aszad-rezsimhez való közeledést (más arab országokkal ellentétben nem szakította meg diplomáciai kapcsolatait Damaszkusszal). Ennek első látható jele a két ország közötti Naszib határátkelő 2018. októberi újra nyitása volt.¹⁵² 2019 elején Jordánia bejelentette, hogy ideiglenes ügyvivőt (*Chargé d'affaires*) küld Damaszkuszba. Jordánia Szíriával kapcsolatos fő külpolitikai célja mind a mai napig a szíriai béke és stabilitás megteremtése, és a királyságot jelentősen megterhelő menekültkérdés megoldása. Ezen célok elérésének érdekében, a szélsőséges iszlamistákat leszámítva, kész volt együttműködni a konfliktusban akár ellentétes oldalon részt vevő szereplőkkel is.

Európai Unió

Semmi nem bizonyítja jobban az Európai Unió válságkezelésével kapcsolatos strukturális problémákat, mint az immár csaknem tíz éve elhúzódó szíriai háború, hiszen az EU és tagállamai ennyi idő alatt sem voltak képesek önálló, koherens Szíria-stratégiát kialakítani a válsaggal kapcsolatban. Éppen ezért az EU intézkedései jellemzően reaktívak és korlátozottak maradtak az elmúlt évek során is. 2011 májusától kezdődően ugyan az Európai Unió teljeskörű fegyverembargót vezetett be Szíriával szemben, ám ez 2013 májusával véget ért a tagállamok egyet nem értésének köszönhetően azzal kapcsolatban, hogy szállítsanak-e fegyvereket az ellenzéki erőknek.¹⁵³

Az EU további intézkedései közül kiemelkedik a humanitárius támogatások mértéke – hiszen az EU és tagállamai által 2011 óta felajánlott segélyek összege meghaladja a 17 milliárd eurót – és az, hogy az Európai Unió 2011 óta számos pénzügyi és gazdasági szankciót és átfogó olajembargót vezetett be Szíriával (és a rezsim tagjaival) szemben, ugyanakkor ez önmagában közel sem elég a konfliktus rendezéséhez.¹⁵⁴

Az egyetlen, a válsaggal kapcsolatos látványos döntés nem is a szíriai háborúhoz, hanem annak közvetlen következményéhez, a menekült- és migrációs válsághoz kötődik. Ez a 2016-ban aláírt EU-Törökország megállapodás volt, amelynek legfontosabb elemeként az Európai Unió 3 milliárd eurós segélycsoomag kifizetéséről döntött, amely különböző projekteken keresztül volt lehívható Törökország számára (és további 3 milliárd eurót különítettek el erre a célra 2018 végéig), Törökország pedig ígéretet tett a határvédelem fokozására, ami az ország irányából érkező menekültek és migránsok számának rohamos csökkenéséhez vezetett. Bár a megállapodás és a kifizetések kapcsán folyamatos a feszültség az Európai Unió és Törökország között, mégis azt mondhatjuk, hogy az útvonal gyakorlati lezárása az EU legnagyobb

¹⁴⁸ Jordan pilot hostage Moaz al – Kasasbeh 'burned alive'. [online], 2015. 02. 03. Forrás: BBC [2020. 09. 16.]

¹⁴⁹ Steven SIMON – James FROMSON: Jordan's Pragmatism is Syria. [online], 2016. 06. 22. Forrás: Foreign Affairs [2020. 09. 16.]

¹⁵⁰ Russia, Jordan agree on military coordination on Syria. [online], 2015. 10. 23. Forrás: Reuters [2020. 09. 16.]

¹⁵¹ SHARP: i.m., 3.

¹⁵² Jordan and Syria agree to reopen Naseeb border crossing. [online], 2018. 10. 14. Forrás: Aljazeera [2020. 09. 16.]

¹⁵³ EU arms embargo on Syria. [online], 2013. 11. 13. Forrás: SIPRI [2020. 09. 21.]

¹⁵⁴ Syria: Council response to the crisis. [online], é.n. Forrás: Consilium.europa.eu [2020. 09. 21.]

felmutatható eredménye a válság kapcsán.¹⁵⁵ Ezen túlmenően az európai országok közül gyakorlatilag csak Franciaország és az Egyesült Királyság vállalt komolyabb szerepet a konfliktusban.

Franciaország

Franciaország Szíria-politikája nagyban hasonlít az Egyesült Királyságéhoz, ugyanakkor Párizs összességében jóval aktívabb politikai szerepet vállalt a konfliktusban, köszönhetően elsősorban annak, hogy Franciaországot erősebb történelmi és politikai kapcsolatok fűzik Szíriához, az ország gyarmati múltja miatt. A britekhez hasonlóan, a francia vezetés a konfliktus elejétől kezdve a szír ellenzék oldalára állt és Nicolas Sarkozy elnök volt a kezdeményezője a „Szíria Barátai” elnevezésű, összesen 13 országot (köztük az Egyesült Államokat, Németországot, Törökországot, Olaszországot és Szaúd-Arábiát is) tömörítő, a szír ellenzék támogató csoportnak. Párizs aktív szerepet vállalt az ellenzéki koalíciót tömörítő Szír Nemzeti Tanács létrehozásában és nemzetközi elismerésében is.¹⁵⁶ A 2013. augusztusi vegyifegyver-támadásokat követően Franciaország vált a rezsim elleni katonai beavatkozás legjelentősebb támogatójává, ugyanakkor az intervenció brit és amerikai részről történő elutasítása és a francia közvélemény beavatkozás-ellenessége miatt végül a francia stratégia kudarcot vallott.¹⁵⁷

A következő évek során Párizs egyre kevésbé az Aszad-rezsim leváltására, sokkal inkább az „Iszlám Állam” elleni küzdelemre kezdett fókuszálni. Az „Iszlám Állam” elleni koalíciós fellépés keretében 2014. szeptember 19-én vette kezdetét az *Operation Chammal* művelet Irak területén, ám a légitámadásokat egy éven belül Szíria területére is kiterjesztették, köszönhetően annak, hogy a párizsi terrortámadásokat követően az iszlamista terrorszervezetekkel szemben történő fellépés közvetlen, belbiztonsági prioritássá vált Franciaország számára.¹⁵⁸ A katonai műveletekkel párhuzamosan a legnagyobb kihívást Franciaország számára az „Iszlám Államhoz” csatlakozó francia állampolgárok kérdése jelentette, akiknek a száma körülbelül 900-ra volt tehető 2015-ben.¹⁵⁹

Az „Iszlám Állam” visszaszorítását követően az *Operation Chammal* létszáma 1200 katonáról 600 főre apadt és 2020 márciusától már csak a légi támogató műveletekre fókuszál (miután az Irak területén folytatott kiképzési feladatok kikerültek a műveletből).¹⁶⁰ Ezen túlmenően Franciaország feltehetőleg több száz főnyi különleges műveleti erővel is jelen volt a régióban (ezen belül pedig Szíriában is), azonban valószínűleg ennek az erőnek a száma is csökkent a 2019. nyári amerikai csapatkivonást követően.¹⁶¹

A francia Szíria-stratégia lassú változását jól szimbolizálja az is, hogy Macron elnök már 2017 során úgy fogalmazott, hogy Aszad távozása nem előfeltétele a szíriai konfliktus rendezésének.¹⁶² Bár politikai szinten a francia álláspont továbbra is az, hogy a konfliktus lezárásához szükséges politikai rendezést a szír ellenzékre kell építeni és az Aszad-rezsimnek felelnie kell a konfliktus során elkövetett háborús bűnökért és vegyifegyver-támadásokért, ugyanakkor ennek gyakorlati megvalósításával kapcsolatban nincs valódi, stratégiai szintű francia elképzelés.¹⁶³ Ráadásul az amerikai kivonulás a térségből még tovább nehezíti Franciaország helyzetét, amelynek így hosszú távon még korlátozottabb hatása lesz a szíriai események alakulására.

¹⁵⁵ Erről lásd bővebben: EGERESI, Zoltán: [Idlibtől Edirnéig: kettős válság a török határoknál](#), [online], 2020. 03. 05. Forrás: *SVKI Elemzések*, 2020/5. [2020. 09. 21.]

¹⁵⁶ Mikołaj MURKOCIŃSKI – Patrycja SASNAL: [France and the Syrian War Dilemma](#). [online], 2013. 09. 26. Forrás: PISM [2020. 09. 21.]

¹⁵⁷ Bruce STOKES: [As French, U.S. leaders push for Syria action, their people are united in opposition](#). [online], 2013. 09. 09. Forrás: PEW Research [2020. 09. 21.]

¹⁵⁸ Bővebben lásd: [Irak stratégiai érdekek ütközőpontjában](#). [online], 2020. 07. 31. Forrás: *SVKI Elemzések*, 2020/21. [2020. 09. 21.], 15-16.

¹⁵⁹ [The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union](#). [online], 2016. 04. Forrás: ICCT [2020. 09. 21.], 31. Fontos ugyanakkor azt is megjegyezni, hogy az elfogott francia állampolgárokkal szemben lefolytatott eljárásokhoz kapcsolódva számos kritika érte Párizst. Erről bővebben: [Irak stratégiai érdekek ütközőpontjában](#), i.m.

¹⁶⁰ [Opérations – Brèves](#). [online], 2020. 09. 12. Forrás: [defense.gouv.fr](#) [2020. 09. 21.]

¹⁶¹ Lara SELIGMAN: [Britain, France Agree to Send Additional Troops to Syria](#). [online], 2019. 07. 09. Forrás: Foreign Policy [2020. 09. 21.]

¹⁶² Matthew DALTON: [France's Macron Shifts Country's Stance on Removing Assad From Power](#). [online], 2017. 06. 22. Forrás: Wall Street Journal [2020. 09. 21.]

¹⁶³ [War in Syria: Understanding France's position](#). [online], é.n. Forrás: [Diplomatie.gouv.fr](#) [2020. 09. 21.]

Németország

Németország szíriai szerepvállalását ugyanazok a tényezők motiválták, mint Irak esetében – csupán a polgárháborús állapotok következtében visszafogottabb formában.¹⁶⁴ Így elsődlegesen az „Iszlám Állam” elleni nemzetközi fellépés támogatása, másodsorban a Szíriából kiinduló menekülthullám megállítása, ennek részeként a humanitárius válság enyhítése volt a cél. Ugyanakkor a német vezetés még 2015 őszén is politikai rendezést, az Aszad elnökkel folytatott tárgyalásokat sürgetett.¹⁶⁵

A közvetlen beavatkozásra az „Iszlám Állam” európai terrortámadásainak hatására került sor, miután 2015. december 4-én a Bundestag a kormányzati többségre támaszkodva (445:145 arányban) jóváhagyta, hogy a Bundeswehr szíriai ENSZ-mandátum nélkül is hozzájárulhasson a nemzetközi műveletekhez.¹⁶⁶ Jogi értelemben így az ENSZ Alapokmány 51., az önvédelem jogáról rendelkező cikkelye mellett az ENSZ BT 2249. számú, az európai és közel-keleti terrortámadásokra reagáló 2015. november 20-i határozata¹⁶⁷ és a franciaországi terrortámadásokat követően a Lisszaboni Szerződés 42. cikkelyének 7., szolidaritási klauzulája vált Berlin hivatkozási alapjává.

A 2015. december 1-jei mandátum alapján 1.200 fős keretlétszámmal vette kezdetét a Bundeswehr szerepvállalása a „Counter Daesh” műveletben, aminek részeként Tornado repülőgépekkel a nemzetközi szövetség támogatására felderítő műveleteket, valamint légi utántöltést hajtottak végre, illetve egy hadihajóval a Földközi-tenger keleti medencéjébe érkező Charles de Gaulle francia repülőgép-hordozó kötelékéhez csatlakoztak, később pedig egy megfigyelő radart telepítettek a légi műveletek biztonságának garantálásához (az iraki al-Aszad Légi Bázisra). Frank-Walter Steinmeier (akkori) külügyminiszter (SPD) a beavatkozás indokairól beszélve azt emelte ki, hogy az nem lehet csupán az „Iszlám Állam” katonai erővel történő legyőzése, hanem szélesebb értelemben a szír állam összeomlását kell megakadályozni,¹⁶⁸ ezzel is szemléltetve a német kormányzat széleskörű „hálózatos” biztonságértelmezését és válságkezelési elképzeléseit.¹⁶⁹

A „Counter Daesh” mandátumát egy-egy évvel folyamatosan meghosszabbították, majd 2020 tavaszán történt komolyabb változás: az „Iszlám Állam” legyőzésére és magterületeinek visszafoglalására reagálva a szíriai mandátum szűkült és megszűnt a légi felderítés, csupán légi utántöltő és logisztikai támogató feladatok maradtak. A Luftwaffe A400M repülőgépei a szövetséges műveletek támogatása során így 2020 novemberéig 7800 légi utántöltést hajtottak végre (2017-ig a török Incirlik, azóta a török–német kapcsolatok romlása miatt a jordániai al-Aszrak Légi Bázisról). Aktuálisan a művelet 700 fős keretlétszámmal, 233 tésrségben állomásozó katonával működik, amiből 90-en Irakban teljesítenek szolgálatot.¹⁷⁰

A közel-keleti német szerepvállalás kiemelkedő epizódja lehetett volna az észak-szíriai biztonsági zóna ötlete 2019 októberében – a török, szír, kurd és orosz erők keresztműzében. Amikor a török kormány jelezte, hogy újabb hadműveletre készül Észak-Szíriában (Béke Forrása hadművelet) azzal a hivatalos céllal, hogy pufferzónát alakítson ki a határtérségben,¹⁷¹ Annegret Kramp-Karrenbauer védelmi miniszter felvetette, hogy egy EU-művelet keretében, német vezetéssel létre lehetne hozni egy olyan biztonsági övezetet, amely elválasztja a harcoló feleket, biztonságot jelenthet a menekülteknek Törökországon kívül, egyben stabilizálhatja a határtérség adott szakaszát. Az ambíciózus tervet – melynek katonai erő-igényét

¹⁶⁴ Irak stratégiai érdekek ütközőpontjában, 16-17.

¹⁶⁵ Stefan BRAUN – Christian WERNICKE: [Merkel will Gespräche mit Assad](#). [online], 2015. 09. 24. Forrás: Süddeutsche Zeitung [2020. 10. 11.]

¹⁶⁶ [Endgültiges Ergebnis der Namentlichen Abstimmung Nr. 1. – 144. Sitzung der Deutschen Bundestages am Freitag, 4. Dezember 2015](#). [online], 2015. 12. 04. Forrás: Bundestag [2020. 10. 11.]

¹⁶⁷ [UN Security Council Resolution 2249 \(2015\) \[on terrorist attacks perpetrated by ISIL also known as Da'esh\]](#). [online], 2015. 11. 20. Forrás: [securitycouncilreport.org](#) [2020. 10. 11.]

¹⁶⁸ [Kabinett beschliesst Syrien-Einsatz](#). [online], 2015. 12. 01. Forrás: FAZ.de [2020. 10. 11.]

¹⁶⁹ Bővebben lásd: CSIKI VARGA Tamás – ETL Alex: [Németország stratégiai jövőképe és a Bundeswehr reformfolyamata](#). *Honvédségi Szemle*, 148. évf., 2020/1., 20-21.

¹⁷⁰ [Aktuelle Lage in den Einsatzgebieten der Bundeswehr](#). [online], 2020. 11. 04. Forrás: Bundeswehr.de [2020. 10. 11.], 7.

¹⁷¹ [Turkey's military operation in Syria and its impact on relations with the EU](#). European Parliament Research Service Briefing. [online], 2019. november. Forrás: [Europeal.europa.eu](#) [2020. 10. 11.]

15-40 ezer fő közé (német részről egy harcoló dandár erőre) becsülte Roderich Kiesewetter, a CDU védelempolitikai szakértője¹⁷² – nemcsak a német politikai-társadalmi környezet nem támogatta, de a Bundeswehr aktuális helyzete sem tette lehetővé, hogy ilyen nagyságrendű feladatot vállaljon fel,¹⁷³ még potenciális európai szövetségeseikkel együttműködve sem.¹⁷⁴

Nagy-Britannia

Nagy-Britannia részvétele a szíriai háborúban jelentős átalakuláson ment keresztül az elmúlt évtized során. London a konfliktus kirobbanásának kezdetétől az Aszad-rezsim ellenzékét támogatta és számos pénzügyi szankciót vezetett be a kormányzat meghatározó tagjaival szemben.¹⁷⁵ Ezen túlmenően a brit elköteleződés konkrét, nem humanitárius célú, pénzügyi támogatást is jelentett, amelyek jelentős részben a mérsékelt ellenzéki csoportok és kezdeményezések megerősítését (és később részben a szíriai vegyi-fegyverek leszerelését) célozták.¹⁷⁶ A fordulópontot a 2013 augusztusában, civilek ellen elkövetett vegyi-fegyver-támadások jelentették, amelyeket követően a Cameron-kormányzat erélyesebb fellépést sürgett a rezsimmel szemben, ám a légitámadások megkezdésére vonatkozó javaslatot az Alsóház elutasította. Bár a szavazás jogi értelemben nézve nem volt kötelező érvényű, a parlament támogatásának hiánya és a beavatkozást – elsősorban az iraki és líbiai műveletek tapasztalatai miatt – ellenző közhangulat végül eltántorította a kormányzatot az intervenciótól, ami összességében hozzájárult az amerikai beavatkozás elhalasztásához is.

A szíriai mérsékelt ellenzék meggyengülése, valamint ezzel párhuzamosan az „Iszlám Állam” fokozatos megerősödése és előretörése néhány hónappal később ismét lépéskényszerbe hozta az Egyesült Királyságot – egyfelől a szervezet által jelentett regionális fenyegetés, másfelől pedig az ehhez kapcsolódó ideológiai veszély miatt, amelyhez az is hozzátartozik, hogy becslések szerint 2017-ig mintegy 850 brit állampolgár csatlakozott külföldi harcosként az „Iszlám Államhoz”, akik közül később többen is terrormerényleteket követtek el az Egyesült Királyság területén.¹⁷⁷ London már a 2014-es megalakulásától kezdve csatlakozott az „Iszlám Állam” elleni globális koalícióhoz, ugyanakkor a konkrét katonai beavatkozás ekkor csak az Irak területén végrehajtott légitámadásokra korlátozódott az *Operation Shader* keretében (bár a brit légierő gépei már ekkor is támogatást nyújtottak az amerikai csapásmerésekhöz Szíria területén).¹⁷⁸ A parlament végül 2015 decemberében jelentős többséggel támogatta a kormányzat javaslatát, hogy az „Iszlám Állam” elleni légitámadásokat Szíria területére is terjesszék ki.¹⁷⁹ Összességében pedig az elmúlt évek során az Egyesült Királyság mintegy 1400 katonával vett részt az „Iszlám Állam” elleni regionális szintű műveletekben, 400 fős szárazföldi erővel támogatja az Iraki Biztonsági Erők kiképzését és mintegy 4300 precíziós fegyverrel végrehajtott támadást indított, amelyek során 2019 márciusáig 4000 szélsőséges fegyverest likvidáltak.¹⁸⁰ 2016 augusztusában nyilvánosságra hozott fotók alapján az Egyesült Királyság különleges műveleti erőkkel is jelen van Szíriában, ahol feltehetőleg kiképző műveletek keretében támogatják a szíriai ellenzéki erőket.¹⁸¹

Miután a globális koalíció gyakorlatilag elérte a fő célját (az „Iszlám Állam” visszaszorítását és legyőzését) London figyelmét egyre inkább más problémák kezdték lekötöni (leginkább a Brexithez és a belpolitikai

¹⁷² Marko LANGER: [Wie realistisch ist ein Bundeswehr-Einsatz in Syrien?](#) [online], 2019. 10. 23. Forrás: DW.com [2020. 10. 11.]

¹⁷³ Peter CARSTENS: [Militärisches Leichtgewicht.](#) [online], 2019. 11. 22. Forrás: FAZ.net [2020. 10. 11.]

¹⁷⁴ Bár a biztonsági zóna felvetése jól szemléltette a német vezetés nagyobb nemzetközi szerepvállalás iránti nyitottságát és kreatív „feladatkeresését”, egyúttal annak reális korlátjaira is rámutatott. A 2020-as évek kezdetén ez a mali kiképző és logisztikai szerepvállalás szintjén áll (1000-1200 fő), jelentős harci feladatokat pedig nem foglal magában – azaz még a 2000-es évtized afganisztáni ambíciószintjét sem éri el.

¹⁷⁵ E szankciók jelentős része a mai napig érvényben van: [Consolidated List of Financial Sanctions Targets in the UK.](#) [online], 2020. 07. 10. Forrás: [assets.publishing.service.gov.uk](#) [2020. 09. 21.]

¹⁷⁶ [UK Non-Humanitarian Aid in Response to the Syria Conflict.](#) [online], 2015. 12. 01. Forrás: [assets.publishing.service.gov.uk](#) [2020. 09. 21.] és [UK action to combat Daesh.](#) [online], é.n. Forrás: [gov.uk](#) [2020. 09. 21.]

¹⁷⁷ [Who are Britain's jihadists?](#) [online], 2017. 10. 12. Forrás: BBC [2020. 09. 21.]

¹⁷⁸ Malcolm CHALMERS: [UK Air Strikes in Syria – Time for a Decision?](#) [online], 2015. 11. Forrás: RUSI [2020. 09. 21.]

¹⁷⁹ [Syria air strikes: MPs authorise UK action against Islamic State.](#) [online], 2015. 12. 03. Forrás: BBC [2020. 09. 21.]

¹⁸⁰ [UK action to combat Daesh, i.m. és RAF killed '4,000 fighters in Iraq and Syria'.](#) [online], 2019. 03. 07. Forrás: BBC [2020. 09. 21.]

¹⁸¹ A pontos létszámadatok ezzel kapcsolatban nem ismertek. Ugyanakkor 2018 márciusában egy brit különleges műveleti katona életét vesztette Szíria területén. Quentin SOMMERVILLE: [UK special forces pictured on the ground in Syria.](#) [online], 2016. 08. 08. Forrás: BBC [2020. 09. 21.] és Josie ENSOR: [British soldier killed by IED in Syria in first UK troop death in fight against Isil.](#) [online], 2018. 03. 30. Forrás: Telegraph [2020. 09. 21.]

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2020/23

változásokhoz kapcsolódóan). A 2018. áprilisi dúmai vegyifegyver-támadásokat követően ugyan Theresa May kormánya csatlakozott az Egyesült Államokhoz és Franciaországhoz, és a brit légierő részt vett az Aszad-rezsim különböző katonai és kormányzati objektumai ellen végrehajtott, koordinált csapásmérésben, ugyanakkor ezt követően az Egyesült Királyság egyre inkább igyekezett háttérbe vonulni, amit elsősorban a Szíria jövőjével kapcsolatos eredeti brit elképzelések kudarcával és az átfogó Szíria-stratégia hiányával magyarázhatunk.

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2020/23

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóintézet munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpontjának Stratégiai Védelmi Kutatóintézete független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Szerkesztés és tördelés:
Árva János, Pénzváltó Nikolett, Tálás Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2019 – : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)

2012–2019: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)
2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)
2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)
2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Szerzők, 2020